

Huumori ei synny sattumalta

Varhaiskasvatuksen henkilöstön vastaaminen lasten huumorialoitteisiin ohjatuissa
aamupiireissä

Kasvatustieteen (varhaiskasvatus) maisteri

Pro gradu -tutkielma

Katri Kuusisto

4.4.2026

Turku

Pro gradu -tutkielma

Tutkinto-ohjelma, oppiaine: Kasvatustieteen (varhaiskasvatus) maisteri

Tekijä: Katri Kuusisto

Otsikko: Huumori ei synny sattumalta - Varhaiskasvatuksen henkilöstön vastaaminen lasten huumorialoitteisiin ohjatuissa aamupiireissä

Ohjaaja: KT, yliopiston lehtori Marita Neitola

Sivumäärä: 59 sivua

Päivämäärä: 4.4.2026

Tässä pro gradu -tutkielmassa tarkasteltiin varhaiskasvatuksen henkilöstön tapoja vastata lasten huumorialoitteisiin ohjattujen aamupiirien aikana. Tutkimuksessa selvitettiin myös, millaisena henkilöstö ymmärtää huumorin vuorovaikutuksessa. Lisäksi tarkasteltiin huumorin pedagogista merkitystä varhaiskasvatuksen arjessa.

Tutkimus toteutettiin laadullisena observointi- ja haastattelututkimuksena kahdessa varhaiskasvatusryhmässä. Aineisto koostui kahdeksan aamupiirin systemaattisesta havainnoinnista sekä ryhmien henkilöstön puolistrukturoiduista ryhmähaastatteluista. Havainnointia varten laadittiin lomake, joka pohjautui pienten lasten huumorin typologiaan, ja sitä täydennettiin jälkikoodauksella ironian ja sarkasmin esiintymisen kartoittamiseksi. Aineisto analysoitiin laadullisen teoriaohjaavan sisällönanalyysin periaattein.

Havainnoista tunnistettiin yhteensä 126 huumorialoitetta. Aikuiden vastaukset olivat useimmiten myönteisiä (70), mutta esiintyi myös neutraaleja (33) ja rajaavia (23) vasteita. Oivallushuumoriin vastattiin lähes poikkeuksetta myönteisesti, kun taas hyperhauskuus ja ei-hyväksyttävä huumori johtivat useammin rajauksiin. Sanaton huumori jäi osin huomaamatta ja siihen vastattiin useimmiten neutraalisti tai sivuuttamalla. Henkilöstön puheessa huumori näyttäytyi vastavuoroisena, tilannesidonnaisena ja pedagogisesti arvokkaana: sen koettiin helpottavan siirtymiä, purkavan jumeja ja vahvistavan ryhmän ilmapiiriä, mutta samalla edellyttävän harkintaa, jotta tilanteet eivät eskaloitu.

Tulokset korostavat huumorin merkitystä varhaiskasvatuksen vuorovaikutuksessa ja pedagogiikassa sekä aikuisen sensitiivisen toimijuuden tärkeyttä tasapainossa leikillisyyden ja rakenteen välillä.

Avainsanat: huumori, varhaiskasvatus, vuorovaikutus, leikillisuus, aamupiiri, laadullinen tutkimus

Sisällys

1	Johdanto	5
2	Erilaisia näkökulmia huumoriin	7
2.1	Mitä huumori on ja mitä se ei ole	7
2.2	3–5-vuotiaat lapset humoristeina	10
2.3	Ironia huumorin lajina	12
3	Huumori varhaiskasvatuksessa	14
3.1	Huumorivuorovaikutus varhaiskasvatuksessa	14
3.2	Varhaiskasvatuksen henkilöstön leikillisuus	16
3.3	Ohjattu aamupiiri huumorin paikkana päiväkodissa	19
4	Tutkimuskysymykset	22
5	Tutkimuksen toteuttaminen	24
5.1	Tutkimusmenetelmä	24
5.2	Tutkimuksen kohderyhmä ja aineistonkeruun menetelmät	24
5.3	Aineiston analyysi	26
5.4	Tutkimusetiikka	28
6	Tutkimustulokset	30
6.1	Miten henkilöstö vastaa lasten huumorialoitteisiin?	30
6.2	Millainen on henkilöstön käsitys huumorivuorovaikutuksesta lasten kanssa?	35
6.3	Miten henkilöstö hyödyntää huumoria pedagogiikan tukena?	37
7	Pohdinta	39
	Lähteet	43
	Liitteet	47
	Liite 1. Tietosuojailmoitus	48
	Liite 2. Saate ja tutkimuslupahakemukset	51
	Liite 3. Suostumuslomake henkilöstölle	53

Liite 4. Havainnointilomake ja ohje	54
Liite 5. Haastattelurunko	56
Liite 6. Infokirje huoltajille	57
Liite 7. Tekoälyn hyödyntäminen opinnäytetyön laadinnassa	59

1 Johdanto

Olin työskennellyt varhaiskasvatuksessa jo useamman vuoden, kun eräänä iltapäivänä uloslähtötilanteessa lapsi istui mököttäen lattialla eikä ollut lainkaan halukas pukemaan ulkovaatteitaan. Tilanne alkoi vähitellen kiristyä niin lapsen kuin minun kohdallani, kunnes aloin laulaa Kielinupun Puetaan-laulua ja sovittaa eri vaatteita leikillisesti päälleni. Lapsi alkoi nauraa, innostui yhteisestä leikistä ja ryhtyi pukemaan – ja lopuksi tuli ylpeänä antamaan ”ylävitosen”. Tämä arkinen hetki teki näkyväksi sen, miten huumori ja aikuisen leikillinen heittäytyminen voivat muuttaa haastavan kasvatustilanteen myönteiseksi vuorovaikutushetkeksi.

Kiinnostukseni huumoriin varhaiskasvatuksessa heräsi juuri tällaisten arjen kokemusten kautta, kun pohdin keinoja tukea lasten hyvinvointia ja osallisuutta haastavissa tilanteissa. Huumori tarjoaa lapsille mahdollisuuksia osallistua, ilmentää mielikuvitusta ja kokea onnistumisen iloa erityisesti arjen perustoiminnoissa. Leikillisten keinojen hyödyntäminen onkin omassa työssäni toiminut merkittävänä välineenä sujuvoittaa arkea ja rakentaa myönteistä, vastavuoroista vuorovaikutusta.

Huumori ja leikillisuus ovat keskeinen osa varhaiskasvatuksen arjen vuorovaikutusta. Aiempien tutkimusten mukaan huumori ilmenee erityisesti lasten keskinäisessä leikissä sekä lasten ja kasvattajien välisissä arkisissa kohtaamisissa. Huumorin avulla lapset voivat kutsua toisia mukaan vuorovaikutukseen, rakentaa yhteisöllisyyttä ja jakaa myönteisiä tunne- ja kokemustiloja (Stenius ym., 2021b). Lisäksi leikillinen ja huumoria salliva ilmapiiri tukee lasten osallisuutta, turvallisuuden tunnetta ja sosiaalisten taitojen kehittymistä. Cekaite ja Andrén (2019) ovat osoittaneet, että lasten nauru ja jaettu leikillinen tunnetila toimivat vertaisryhmässä keskeisinä keinoina emotionaalisen yhteenkuuluvuuden rakentamisessa.

Kasvatustieteen kandidaatin tutkielmassani tutkin erään satakuntalaisen kunnan alueen esikoululaisten huumorikäsitteitä. Tuolloin pohdin jatkotutkimusaiheissa huumoria esikouluryhmän vuorovaikutuksen ja toiminnan tukijana sekä sitä, miten ryhmädynamiikka voi kärsiä tilanteissa, joissa yhteistä huumoria ei synny. Nämä pohdinnat syvensivät kiinnostustani huumorin merkitykseen varhaiskasvatuksessa ja johtivat tarkastelemaan huumoria osana arjen pedagogisia tilanteita, erityisesti

aikuisten toiminnan ja vastaamisen näkökulmasta. Kuten Hakkarainen (2014) toteaa, tutkimusideat syntyvät usein aiemman tiedon ja käytännön havaintojen vuoropuhelussa.

Tässä pro gradu -tutkielmassa tarkastelen varhaiskasvatuksen henkilöstön vastaamista lasten huumorialoitteisiin sekä heidän näkemyksiään huumorin merkityksestä kasvatustyössä. Tutkimus on saanut innoituksensa erityisesti suomalaisesta pienten lasten huumoritutkimuksesta, jossa on tarkasteltu aikuisten suhtautumista lasten huumorialoitteisiin päiväkodin arjessa (Stenius ym., 2021b; Stenius, 2023). Näiden tutkimusten pohjalta olen laatinut tutkimustani varten havainnointilomakkeen, jonka avulla jäsennän henkilöstön vastaamistapoja.

Tutkimukseni koostuu varhaiskasvatusryhmien aamupiirien havainnoinnista sekä henkilöstön ryhmähaastatteluista. Tarkastelun kohteeksi on rajattu ohjatut aamupiirit, koska aiemman tutkimuksen mukaan juuri aikuisjohtoisen toiminnan ja odottelun yhteydessä lapset käyttävät huumoria aktiivisesti vuorovaikutuksen välineenä (Stenius, 2023). Tutkimuksen tavoitteena on syventää ymmärrystä siitä, miten huumorivuorovaikutus rakentuu lasten aloitteiden ja aikuisten vastaamisen kautta sekä millainen merkitys huumorilla on varhaiskasvatuksen pedagogisissa tilanteissa.

2 Erilaisia näkökulmia huumoriin

Tässä luvussa tarkastelen huumorin keskeisiä teoreettisia malleja, haitallisen huumorin määrittelyä sekä sitä, mitä ei voida pitää huumorina. Käsittelen myös ironiaa yhtenä huumorin lajina. Lisäksi tuon esiin aiempaa tutkimustietoa 3–5-vuotiaiden lasten huumorista. Luvun tavoitteena on jäsentää huumoria vuorovaikutuksessa rakentuvana ja tilannesidonnaisena ilmiönä sekä luoda teoreettinen perusta lasten huumorialoitteiden ja aikuisten vastaamisen tarkastelulle.

2.1 Mitä huumori on ja mitä se ei ole

Huumori on ilmiönä moniulotteinen ja vaikea yksiselitteisesti määrittää. Tutkimuskirjallisuudessa korostetaan, että huumori kietoutuu samanaikaisesti sosiaalisiin, kognitiivisiin, emotionaalisiin ja kulttuurisiin merkityksiin, minkä vuoksi sitä ei voida tarkastella vain yhtenä toimintana tai reaktiona (Chaniotakis & Papazoglou, 2019). Huumorin monimuotoisuus näkyy sekä sen ilmenemisen tavoissa että niissä sosiaalisissa tilanteissa, joissa huumori aktivoituu. Tutkijat ovat todenneet, että huumori on kontekstisidonnainen ilmiö: se saa merkityksensä vuorovaikutuksen ja tilanteiden kautta, ja sama ärsyke voi herättää eri ihmisissä täysin erilaisia reaktioita.

Yksi keskeisimmistä huumorin teoreettisista selitysmalleista on yhteensopimattomuus- eli inkongruenssiteoria, jonka mukaan huumori syntyy tilanteissa, joissa todellisuus ei vastaa odotuksia tai totuttuja merkityksiä. Huumori perustuu tällöin havaittuun ristiriitaisuuteen – siihen, että jokin on niin kutsutusti vialla, yllättävää tai epäjohdonmukaista suhteessa aiempaan tietoon (Hietalahti, 2018; Yilmaz & Tantekin Erden, 2022). Inkongruenssin havaitseminen tuottaa huvittavuutta riippumatta iästä tai kontekstista, mutta se ilmenee eri tavoin lapsilla ja aikuisilla. Teorian vahvuus perustuu siihen, että se selittää sekä arjen pikkuhauskuudet että monimutkaisemman älyllisen huumorin mekanismeja.

Toinen teoreettinen malli huumorille on ylemmyysteoria (superiority theory), jonka sisällön englantilainen filosofi Thomas Hobbes (1588–1679) on aikanaan kiteyttänyt: ”nauru on ilmaus äkillisestä ylemmyyden tunteesta, joka kumpuaa siitä, kun ihminen havaitsee toisen itseään huonommaksi” (Hietalahti 2018, s. 26). Ylemmyysteoria

selittää huumoria tilanteissa, joissa esimerkiksi lapsi kokee olevansa “voitolla” jostain – vaikka toisen mokasta, erehdyksestä tai hassusta tilanteesta.

Varhaiskasvatuksen kontekstissa tämä voisi tarkoittaa sitä, että huumori voi parhaimmillaan lisätä ryhmän yhteisöllisyyttä, mutta pahimmillaan johtaa ulossulkemiseen tai naurunalaiseksi tekemiseen (Hietalahti, 2018).

Huojennusteorian (relief theory) mukaan henkilöt käyttävät huumoria ja naurua purkaakseen jännitystä, stressiä tai jännittyneitä tunteita. Varhaiskasvatuksessa tämä voi näkyä esimerkiksi siirtymätilanteissa, jännittävissä uusissa ympäristöissä tai tilanteissa, joissa pitää noudattaa sääntöjä (Hietalahti, 2018).

Huumori edellyttää yhteistä leikillistä näkemystä ja jaettua ymmärrystä siitä, että kyse on ei-vakavasta, monimerkityksellisestä ilmaisusta. Siksi pelkkä loukkaus, pilkka tai vallankäyttö ei muutu huumoriksi, vaikka se esitetäisiin “vitsinä”. Jos leikillisyyden kokemus ei ole yhteinen tai nauru suuntautuu yksipuolisesti toisen kustannuksella, huumorin perusluonne katoaa. Tällöin kyse ei ole huumorista vaan toiminnasta, joka naamioi aggressiota tai ylemmyyden tavoittelua humoristisena ilmaisuna. (Hietalahti, 2018.) Haitalliseksi huumoriksi määritellään tilanteet, joissa huumoria käytetään vallan välineenä, toisten mitätöimiseen tai ryhmärajojen vahvistamiseen. Huumori muuttuu ongelmalliseksi, kun se kaventaa jonkun toimijuutta, horjuttaa luottamusta tai sulkee jonkun ulos leikillisestä vuorovaikutuksesta. Tällöin huumori ei enää rakenna yhteisöllisyyttä vaan heikentää sitä, eikä se täytä huumorin vapauttavaa ja yhdistävää tarkoitusta (Hietalahti, 2018.)

Stenius (2025) kuvaa Lapsinäkökulma-blogissa huumoria “kimaltelevaksi, hupailevaksi älynleikiksi”, mikä korostaa sen leikkisää, luovaa ja oivallukseen perustuvaa luonnetta. Tämä näkemys on linjassa varhaiskasvatukseen liittyvän tutkimuksen kanssa, jossa huumori ymmärretään spontaanina, kehollisena ja mielikuvituksellisena leikkinä, jonka keskeisiä piirteitä ovat yllätyksellisyys, avoimuus ja jaettu oivallus. Tutkimusten mukaan huumori voi olla samanaikaisesti kognitiivista ongelmanratkaisua ja emotionaalista purkua, ja se toimii vuorovaikutuksellisenä resurssina, joka tukee yhteisöllisyyttä ja keventää erityisesti rakenteellisia tilanteita, joissa odottaminen, jännitys tai toiminnan

rajallisuus voivat muutoin kuormittaa lapsia (Bergen, 2019; Stenius ym., 2021b; Weckström & Stenius, 2024).

Huumori voi olla yhtä aikaa sekä kognitiivista ongelmanratkaisua, että emotionaalista purkua. Se toimii keinona säädellä vuorovaikutusta, rakentaa yhteisöllisyyttä ja keventää tilanteita, joissa jännitys tai odottaminen voisi muuten tuntua raskaalta (Hurme ym., 2023; Melasalmi ym., 2023). Paul McGhee (2018) on määritellyt huumorin kehityksen vaiheittaiseksi prosessiksi, jossa huumorin ymmärtäminen ja tuottaminen kehittyvät samanaikaisesti lapsen ajattelun kehittymisen kanssa. Huumori edellyttää kykyä tunnistaa odotuksia ja poikkeamia, ja näiden välinen jännite synnyttää huvittavuuden kokemuksen. Vaikka McGhee tarkastelee erityisesti lasten huumorin kehitystä, hänen mallinsa osoittaa, että huumorin perusrakenteissa on paljon universaalia: ristiriita, yllätys ja merkityksen muuntaminen ovat läsnä iästä riippumatta.

Martinin ym. (2003) artikkeli esitteli *Humor Styles Questionnaire (HSQ)* -mittarin kehittämisen ja validoimisen tarkoituksenaan tunnistaa huumorin neljä erilaista käyttötyyliä ja niiden yhteydet psykologiseen hyvinvointiin. Tekijät nojaavat aiempaan tutkimukseen, jonka mukaan huumorintaju ei ole yhtenäinen piirre, vaan kokoelma erillisiä, toisistaan vain löyhästi riippuvia osatekijöitä. Aiemmat huumorimittarit ovat mitanneet lähinnä huumorin positiivisia puolia, minkä vuoksi artikkelin tavoitteena on rakentaa mittari, joka erottaa toisistaan hyvinvointia tukevat ja hyvinvointia heikentävät huumorin muodot (Martin ym., 2003).

Tutkimuksessa tunnistetaan ja vahvistetaan neljä huumorityyliä: affiliatiivinen huumori, joka rakentaa sosiaalisia suhteita; self-enhancing-huumori, jossa yksilö ylläpitää myönteistä näkökulmaa ja käyttää huumoria selviytymiskeinona; sekä kaksi psykologisesti haitallista tyyliä: aggressiivinen huumori, joka kohdistuu toisten kustannuksella pilkkaamiseen, ja self-defeating-huumori, jossa yksilö vähättelee itseään saadakseen hyväksyntää tai vältelläkseen kielteisiä tunteita. Tutkimus osoittaa, että nämä huumorityylit ovat rakenteellisesti erillisiä ja korreloivat eri tavoin hyvinvointimittareiden kanssa: kaksi ensimmäistä ovat yhteydessä parempaan mielialaan, korkeampaan itsetuntoon ja sosiaaliseen tukeen, kun taas kaksi

jälkimmäistä liittyvät esimerkiksi neuroottisuuteen, vihamielisyyteen ja heikompaan psykologiseen hyvinvointiin (Martin ym., 2003).

2.2 3–5-vuotiaat lapset humoristeina

Viimeisen vuosikymmenen aikana Stenius ym. (2021a; 2021b; 2023; 2024) ovat tutkineet pienten lasten huumoria ja erityisesti sitä, miten huumori ilmenee erilaisissa toimintaympäristöissä ja tilanteissa. Steniuksen ja Karlssonin (2023) tutkimuksen perusteella lapset pyrkivät usein keventämään arjen tilanteita huumorin avulla. Huumoria käytetään paitsi leikeissä myös esimerkiksi jonottamistilanteissa, odottamisen aikana, lasten kokemissa tylsissä hetkissä sekä aikuisten pitämien pitkien puheenvuorojen aikana, joita esimerkiksi aamupiiri voi pitää sisällään. Tämä osoittaa, että huumori on lapsille keino säädellä tilanteita ja tapa tehdä arjesta mielekkäämpää (Stenius & Karlsson, 2023).

McGheen (1979) mukaan lapset alkavat tuottaa huumoria noin 3–6-vuotiaana kognitiivisten prosessien kehittymisen myötä, ja kaikki lapset käyvät läpi samankaltaisia kehitysvaiheita. McGhee (2019) korostaa, että iän ja kehittyneiden kognitiivisten kykyjen myötä lapset alkavat ymmärtää monimutkaisempia humoristisia tilanteita. Lasten huumori on monimuotoista ja voi ilmetä eri tavoin ajasta, paikasta ja tilanteesta riippuen. Tutkijoiden keskuudessa vallitsee käsitys siitä, että huumori on ilmiönä monimutkainen ja vaikeasti määriteltävä, vaikka sitä on pyritty määrittelemään useissa tutkimuksissa (Chaniotakis & Papazoglou, 2019). Weckströmin ja Steniuksen (2024) mukaan lasten huumorin keskeisiä erityispiirteitä ovat kehollisuus, spontaanisuus ja tilanteiden keventäminen. Lisäksi Stenius ym. (2021b) ovat koonneet aiempien tutkimusten pohjalta pienten lasten huumorin piirteitä, joita ovat muun muassa absurdus, voimaannuttavuus, karnevalistisuus ja hyperhauskuus. Heidän tutkimuksessaan lasten huumori luokiteltiin sanattomaan huumoriin, sanaleikkeihin, oivallushuumoriin, hyperhauskuuteen ja karnevalismiin, yhteisölliseen huumoriin sekä ei-hyväksyttävään huumoriin.

Leikillisuus on keskeinen osa lasten huumoria. Hännikäisen (2004) mukaan lapset virittäytyvät toiminnassaan mielikuvituksen täyteiseen tilaan tuottaakseen itselleen huvia ja iloa. Leikillisuus tukee kaverisuhteiden muodostumista, tuo esiin positiivisia

tunteita ja toimii lasten välisenä viestintäkeinona. Leikin kautta lapset luovat omaa kulttuuriaan sekä rakentavat yhteenkuuluvuuden ja läheisyyden tunnetta. Lisäksi leikkisyys toimii pohjana myöhemmin kehittyvälle huumorintajulle. Myös Bergen (2019) korostaa leikkilisen asenteen merkitystä pienten lasten huumorin synnyssä. Hänen mukaansa lasten huumorin ilmeneminen lisääntyy, kun vuorovaikutuksessa mukana olevat aikuiset hyödyntävät leikkisyyttä toiminnassaan. Bergenin tutkimuksessa esiin tuodut esimerkit, jotka perustuvat vanhempien ja opettajien muistiinpanoihin, osoittavat, että varhainen huumori liittyy vahvasti leikkimieliseen vuorovaikutukseen. Aikuiset, kuten varhaiskasvatuksen henkilöstö, voivat tukea lasten huumoria esimerkiksi aloittamalla hassuttelua, vitsailua tai reagoimalla myönteisesti lasten huumorialoitteisiin arkipäiväisissä tilanteissa (Bergen, 2019).

Leikkilinen vuorovaikutus luo lapsille turvallisen ja kannustavan ympäristön huumorin ilmaisemiselle. Kun aikuiset suhtautuvat myönteisesti lasten hassutteluun ja osallistuvat siihen, lapset saavat mahdollisuuden kokeilla erilaisia tapoja rikkoa arjen totuttuja kaavoja. Tällaisessa vuorovaikutuksessa lapsi uskaltaa poiketa tavanomaisista merkityksistä ja toimintatavoista, mikä on huumorin synnyn kannalta keskeistä. Tätä huumorin perustaa voidaan tarkastella inkongruenssiteorian avulla. Inkongruenssiteorian mukaan huumori syntyy tilanteissa, joissa jokin ei vastaa odotuksia tai totuttuja käsityksiä. Leikkilinen aikuinen voi omalla toiminnallaan tehdä tällaisia ristiriitaisuuksia näkyviksi ja hyväksyttäväksi esimerkiksi liioittelemalla, ehdottamalla absurdeja yhdistelmiä tai reagoimalla myönteisesti lasten yllättäviin huumorialoitteisiin. Näin leikkilinen vuorovaikutus tukee lasten kykyä havaita ja ymmärtää huumorin taustalla olevia ristiriitaisuuksia (Yilmaz & Tantekin Erden, 2022).

Lasten huumori perustuu aiemman tutkimuksen mukaan pitkälti erilaisten ristiriitaisuuksien havaitsemiseen. Yilmazin ja Tantekin Erdenin (2022) mukaan lasten huumorin tutkimuksen isänä pidetty Paul McGhee on todennut vuonna 2018 julkaistussa artikkelissaan, miten iän ja kehittyneiden kognitiivisten kykyjen myötä lapset alkavat ymmärtää yhä monimutkaisempia humoristisia tilanteita. McGheen mukaan huumori ja sen ymmärtäminen kehittyvät kognitiivisten taitojen kehittymisen myötä, mikä heijastuu sekä huumorin tuottamiseen että sen arvostamiseen (Yilmaz & Tantekin Erden, 2022).

Huumorin kehitystä tarkastelleet Hoicka ja Akhtar (2012) ovat osoittaneet, että pienet lapset tuottavat huumoria eri tavoin eri ikävaiheissa. Tutkimuksen mukaan alle kaksivuotiaat lapset tyypillisesti jäljittelevät huumoria, kun taas vanhemmat lapset alkavat tuottaa uutta ja luovaa huumoria. Tämä tukee näkemystä siitä, että 3–5-vuotiaiden lasten huumori ei ole enää pelkkää jäljittelyä, vaan sisältää luovaa leikittelyä, kielellisiä oivalluksia ja tietoista ristiriitaisuuksien hyödyntämistä.

2.3 Ironia huumorin lajina

Huumorintaju kehittyy lapsella jo varhaisessa vaiheessa, mutta sen monimutkaisemmat muodot, kuten ironia, vaativat huomattavasti kehittyneempiä kognitiivisia taitoja. Laeksen (1999) mukaan ironian ymmärtäminen edellyttää kolmen eri piirteen hahmottamista, mikä ei ole vielä pienille lapsille mahdollista. Ensimmäisenä piirteenä ironian ymmärrykseen on, että toinen ei kirjaimellisesti tarkoita mitä sanoo, vaan voi sanoa päinvastaisesti asian, esimerkiksi auringon paistaessa siniseltä taivaalta, ”kylläpä on taas kamala ilma”. Toinen kohta edellyttää, että osapuoli, joka kuuntelee, ymmärtää että puhuja tietää, että tätä ei pidä ottaa kirjaimellisesti, koska muutenhan hän valehtelisi. Lopuksi kolmantena on se, että kuulija ymmärtää, miksi ironiaa on käytetty puhujan toimesta. Aikuisen käyttämä intonaatio saattaa helpottaa lasta ymmärtämään, ettei sanoja kuitenkaan ole aivan tosissaan sanoessaan esimerkiksi myrskysäällä ”onpas ihanan aurinkoinen päivä!”. Ironia on pienille lapsille vaikea käsittää, koska heillä ei ole tarvittavaa kielellistä ymmärrystä siihen, miksi joku sanoo päinvastaisia asioita kuin tarkoittaa (Loukusa & Paavola, 2011). Stenius (2026) summaa aiemmista tutkimuksista ironian kehittyvän vasta noin 10 vuoden ikäisillä lapsilla.

Filippovan (2014) tutkimus lasten pragmaattisesta kehityksestä tuo ilmi, että ironian ymmärtäminen ja käyttö alkavat kehittyä jo varhaislapsuudessa, mutta nämä taidot ovat aluksi rajallisia ja kontekstisidonnaisia. Filippovan (2014) mukaan lapset voivat varhaisessa vaiheessa tunnistaa joitakin ironian piirteitä ja käyttää yksinkertaisia ironian muotoja, vaikka heidän kykynsä tulkita puhujan todellisia aikomuksia on vielä kehittymätön. Havainnointitutkimukset osoittavat, että lapset voivat käyttää ironiaan liittyviä ei-kielellisiä keinoja jo noin neljän vuoden iässä. Tällaisia ovat esimerkiksi

ilmeet, eleet tai silmien pyörittely, jotka ilmaisevat puhujan asennetta tilanteeseen. Verbaalisen ironian käyttöä on havaittu jo noin viisivuotiailla lapsilla, mutta se esiintyy harvoin ja yleensä hyvin yksinkertaisissa tilanteissa. Lasten ironian käyttö liittyy vahvasti sosiaaliseen ympäristöön: erityisesti perheen keskustelut ja vanhempien käyttämä ironia vaikuttavat siihen, kuinka usein ja millä tavoin lapset itse käyttävät ironisia ilmaisuja (Filippova, 2014).

Yhteenvetona voidaan todeta, että varhaislapsuudessa lapset osoittavat jo alustavaa herkkyyttä ironialle sekä tuotossa että ymmärtämisessä. Nämä taidot ovat kuitenkin vielä kehittymässä ja perustuvat enemmän konkreettisiin vihjeisiin ja sosiaaliseen kokemukseen kuin kykyyn tulkita monimutkaisia mielentiloja. Ironian täysi ymmärtäminen kehittyy vasta myöhemmin, kun lapsen sosiaalinen kognitio ja mielen teoria vahvistuvat (Filippova 2014; Laes 1999; Loukusa & Paavola 2011).

3 Huumori varhaiskasvatuksessa

Tässä luvussa tarkastelen varhaiskasvatuksessa tapahtuvaa huumorivuorovaikutusta, joka jäsentyy tässä tutkimuksessa lasten huumorialoitteiden, henkilöstön vastaamisen sekä varhaiskasvatuksessa työskentelevien huumorikäsitteiden kautta. Lisäksi käsittelen ohjattua aamupiiriä huumorin paikkana varhaiskasvatuksessa ja tarkastelen, miten ohjattu toimintaympäristö voi luoda tilaa huumorille osana pedagogista vuorovaikutusta. Luvun tarkoituksena on luoda käsitteellinen ja kontekstuaalinen perusta sille, miten huumorivuorovaikutus rakentuu ohjatuissa tilanteissa ja miten sitä voidaan tarkastella aikuisten vastaamisen näkökulmasta tutkimuksen tuloluovissa.

3.1 Huumorivuorovaikutus varhaiskasvatuksessa

Huumorivuorovaikutus käsitteenä juontuu englannin käännöksistä *humor interaction* (huumorin vuorovaikutus) ja *humorous interaction* (hauska/huumorintajuinen vuorovaikutus). Varhaiskasvatuksen henkilöstö muodostaa moninaisen joukon eri-ikäisiä henkilöitä, jotka edustavat erilaisia ammattikuntia, kulttuuritaustoja ja huumorintajuja. Nämä tekijät vaikuttavat siihen, miten huumori ymmärretään ja miten siihen vastataan arjen vuorovaikutustilanteissa (Chaniotakis & Papazoglou, 2019; Weckström & Stenius, 2024).

Huumori liittyy olennaisesti vuorovaikutukseen ja osallisuuteen, jotka lapsille näyttäytyvät turvallisuuden, myönteisen ilmapiirin ja toiminnan mielekkyyden kautta. Näiden tekijöiden on todettu mahdollistavan huumorin ja leikillisyyden syntymisen varhaiskasvatuksen arjessa. Kun lapset kokevat tulevansa kuulluiksi ja hyväksytyiksi, he uskaltavat tehdä huumorialoitteita ja osallistua yhteiseen leikilliseen vuorovaikutukseen (Weckström & Stenius, 2024).

Huumori toimii varhaiskasvatuksessa myös pedagogisena välineenä. McGhee (2019) nostaa tutkimuksessaan esiin sen, että huumorin avulla lasten huomio voidaan palauttaa takaisin esimerkiksi opetustilanteeseen, jos lasten keskittyminen herpaantuu. Kun aikuiset vastaavat lasten huumorialoitteisiin myönteisesti ja osallistuvat yhteiseen nauruun, huumori vahvistaa vuorovaikutusta sekä tukee opettajan jaksamista ja myönteistä mielialaa. Vuorovaikutteinen huumori on keskeinen

tekijä turvallisen ja myönteisen oppimisympäristön luomisessa, erityisesti tilanteissa, joissa lapsella voi olla haastava päivä. Stenius (2023) huomauttaa, että lasten huumorin ajoittaminen on vielä harjoittelussa, minkä vuoksi aloitteet voivat joskus näyttäytyä häiritseviltä aikuisen näkökulmasta. Tämän ymmärtäminen auttaa aikuisia tukemaan lapsen huumoria tarkoituksenmukaisesti.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus, 2022) huumori mainitaan kielenkäyttötaitojen harjoittelun yhteydessä, jossa tavoitteena on tilannetietoisien kielen käytön vahvistaminen (OPH, 2022). Leikki ja leikillisuus ovat ohjaavissa asiakirjoissa huomattavasti näkyvämmässä roolissa, ja ne liitetään muun muassa kielitietoisuuden kehittämiseen. Perusteissa todetaan, että leikki on varhaiskasvatusikäisten lasten oppimiselle merkityksellistä, motivoivaa ja iloa tuottavaa toimintaa, jossa lapset oppivat ja omaksuvat uutta tietoa (OPH, 2022). Huumori, leikki ja ilo kietoutuvat toisiinsa, ja ohjaavien asiakirjojen mukaan lasten tulee saada kokea iloa omasta toiminnastaan ja oppimisestaan. Oppimisen ilolle tulee olla tilaa ihmettelyn ja oivaltamisen ohella.

Opettajan huumorintajua pidetään yleisesti tärkeänä ammatillisena ominaisuutena. Ylen haastattelussa erityisopettaja Toni Sutinen (2015) nostaa huumorintajun, pitkäjänteisyyden ja sosiaalisuuden opettajan keskeisiksi vahvuuksiksi. Sutisen mukaan huumori voi toimia keinona ratkaista haastavia tilanteita silloin, kun perinteinen auktoriteetti ei ole riittävä. Tutkimuksen mukaan huumori on yksi opettajan persoonallisuuden toivottavimmista piirteistä, vaikka siihen ei opettajankoulutuksessa juurikaan perehdytä (Chaniotakis & Papazoglou, 2019).

Huumorin käyttö vuorovaikutuksessa kytkeytyy vahvasti siihen, millaisia tunteita se herättää. Positiivinen huumori, joka vahvistaa ihmissuhteita ja tarjoaa yhteistä iloa, on hyväksyttävää ja suotavaa. Sen sijaan huumoria, joka tuottaa naurua toisten kustannuksella, tulisi tarkastella kriittisesti. Karvinen tuo esiin mustan huumorin ja sen erilaiset ilmentymät ja muistuttaa, miten esimerkiksi jonkun vamman omaavat henkilöt voivat käyttää rajuakin huumoria keskenään, joka ei taas ole muiden suusta oikein. (Karvinen, 2005.) Positiivisen huumorin on todettu parantavan ihmissuhteita, sujuvoittavan vuorovaikutusta ja vahvistavan hyväksytyksi tulemisen tunnetta.

Chaniotakis ja Papazogloun (2019) mukaan positiivinen huumori lisää oppijoiden motivaatiota, vähentää ahdistuneisuutta ja lisää kiinnostusta ja sitoutumista oppimiseen. Yleisesti huumori voi luoda ryhmään myönteisemmän ilmapiirin, lähentää lasten ja henkilöstön välisiä suhteita sekä edistää myönteisiä tunteita oppimista kohtaan.

Varhaiskasvatuksen henkilöstön ja lapsen välinen vuorovaikutus on yksi keskeisimmistä lapsen kehitystä ja oppimista tukevista tekijöistä (Siklander & Tornberg, 2024).

Huumorivuorovaikutus on osa tätä kokonaisuutta ja voi parhaimmillaan vahvistaa lapsen osallisuutta, turvallisuuden tunnetta ja myönteistä suhdetta oppimiseen.

Huumoria on tarkasteltu myös osana henkilöstön ja lasten välistä vuorovaikutusta sekä lasten kanssa tehtävää tutkimusta.

Vuorovaikutustutkimuksessa huumorin on todettu toimivan keinona rakentaa luottamusta, tukea vastavuoroisuutta ja madaltaa aikuisten ja lasten välistä hierarkiaa tilanteissa, joissa aikuinen on rakenteellisesti vahvemmassa asemassa (Karjalainen ym., 2019; Stenius ym., 2021a). Ortju ym. (2026) osoittavat lasten kanssa tehtävää tutkimusta koskevassa analyysissään, että huumori voi toimia vuorovaikutuksellisenä resurssina, joka lisää lasten aktiivista osallistumista, helpottaa ilmaisua ja tukee lapsen näkökulman esiintuloa.

Vaikka Ortju ym. (2026) tarkastelevat huumoria tutkimustilanteissa, heidän havaintonsa ovat sovellettavissa myös varhaiskasvatuksen pedagogiseen kontekstiin, jossa henkilöstön ja lasten välinen vuorovaikutus perustuu samankaltaisille luottamuksen, sensitiivisyyden ja osallisuuden periaatteille. Näin huumori voidaan ymmärtää paitsi yksittäisenä ilmaisun muotona myös osana laajempaa vuorovaikutuskulttuuria, jossa henkilöstön tapa vastata lasten aloitteisiin vaikuttaa siihen, millaisina lapset kokevat osallistumisen, kuulluksi tulemisen ja yhteisen toiminnan mahdollisuudet.

3.2 Varhaiskasvatuksen henkilöstön leikillisuus

Hurme ym. (2023) tuovat tutkimuksessaan esiin sen, että varhaiskasvatuksen opettajaopiskelijat kokevat itsensä pääosin leikillisiksi ja uteliaiksi, ja nämä kaksi ominaisuutta liittyvät vahvasti toisiinsa ja muodostavat keskeisen perustan opettajan

adaptiiviselle pedagogiselle asiantuntijuudelle – mutta koulutus ei vielä systemaattisesti tue näiden taitojen kehittymistä.

Melasalmi ym. (2023) osoittavat toisessa tutkimuksessaan, että varhaiskasvatuksen opettajaopiskelijoiden käsitykset leikillisyydestä vaihtelevat vahvasti. Suurin osa käyttää leikillisyyttä opettajajohtoisen opetuksen tukena, kun taas harvemmat näkevät sen aidosti lapsen näkökulmaa kunnioittavana suhteisena työkaluna tai yhteisöllisenä voimavarana. Tämä jännite paljastaa kehittämishaasteen opettajankoulutukselle: leikillisyyden tulisi siirtyä välineestä kohti jaettua toimijuutta ja pedagogista filosofiaa.

Varhaiskasvatuksessa työskentelevä henkilöstö on yhtä moninaista kuin varhaiskasvatuksessa olevat lapsetkin. Henkilöstön huumorikäsitteet, huumorintaju ja suhtautuminen leikillisyyteen vaihtelevat yksilöllisesti. Joissakin tiimeissä huumorin ja leikillisyyden hyödyntäminen pedagogiikassa toimii hyvin, kun taas toisissa se voi kohdata haasteita. Tämä moninaisuus vaikuttaa siihen, miten henkilöstö reagoi lasten huumorialoitteisiin ja kuinka lapsille syntyy tilaa leikilliselle toiminnalle (Hurme ym. 2023; Melasalmi ym. 2023).

Leikkiin, huumoriin ja luovuuteen liittyy vahvasti mielikuvitus sekä kyky yhdistellä ideoita nopeasti, mikä voi olla aikuisille haastavaa (Weckström & Stenius, 2024). Hännikäisen (2004) mukaan huumori ja sanoilla leikittely voivat lisätä yhteistä iloa. Kun ryhmässä koetaan vuorottelua, yhteistä hassuttelua ja toisen kannustamista, se levittää hyvinvointia ja tukee ryhmän yhteishenkeä. Leikillisuus on yksi tärkeimmistä piirteistä, joita henkilöstö tarvitsee voidakseen heittäytyä lasten huumorivuorovaikutukseen. Leikillisiin toimintoihin liittyvät usein dramaattiset ilmeet, liioittelut, kielellä leikittely sekä ilo ja nauru (Hännikäinen, 2004; Weckström & Stenius, 2024).

Varhaiskasvatuksessa pyritään kiireettömyyteen, mutta käytännössä kiireitä aiheuttavat usein henkilöstöstä riippumattomat tekijät, kuten ruokapalvelut, siivous ja eri ryhmien aikataulujen yhteensovittaminen. Kiire voi estää huumorin ja leikillisyyden toteutumista arjessa; esimerkiksi ulkoiluun valmistautuminen voi olla liian nopeaa lasten hassuttelulle ja leikilliselle vuorovaikutukselle (Weckström & Stenius, 2024). Myös Steniuksen ja Karlssonin (2023) tutkimus osoittaa, että aikuiset suhtautuvat lasten huumoriin eri tavoin. Kun aikuiset ohjaavat lapsia lempeästi ja sallivat huumorin käytön,

lapset saavat käyttää taitojaan monipuolisesti ja huumori voi rakentaa ryhmähenkeä. Liiallinen kontrolli tai kiireellisyys puolestaan estää lasten huumorin ja leikillisyyden kukoistamisen (Stenius & Karlsson, 2023).

Varhaiskasvatuksen henkilöstön kyky tunnistaa ja ymmärtää lasten huumoria on keskeistä leikillisen ja turvallisen oppimisympäristön luomisessa. Ahosen (2017) mukaan aikuisen tilannetaju ja herkkyys lasten viestejä kohtaan – niin verbaalisia kuin ei-verbaalisia – muodostavat pohjan huumorivuorovaikutukselle. Huumorin ymmärtäminen vaatii aikuiselta kykyä huomata, milloin lapsi ilmaisee iloa, leikillisyyttä tai opettelee sosiaalisia rajoja huumorin kautta.

Hietalahti (2019) korostaa, että huumorin käyttö työssä liittyy ammattilaisen ihmissuhdetaitoihin ja kykyyn luoda yhteistä iloa. Esimerkiksi lastensuojelun ammattilaisten näkökulmasta huumori voi toimia välineenä vahvistaa luottamusta, lieventää jännitteitä ja edistää vuorovaikutusta, mutta sen onnistuminen edellyttää aikuiselta tietoisista läsnäoloa ja herkkyyttä lasten reaktioita kohtaan. Huumorintaju ei ole vain persoonallisuuden piirre, vaan myös ammatillinen taito, joka tukee lapsen osallistumista, turvallisuuden tunnetta ja sosiaalisten suhteiden rakentumista. Yhdistämällä Ahosen ja Hietalahden näkemykset voidaan todeta, että aikuisten ymmärrys, herkkyys ja leikillinen osallistuminen ovat avainasemassa, kun lasten huumoria halutaan hyödyntää pedagogisesti.

Varhaiskasvatuksen henkilöstön tulisi tunnistaa lasten huumorin erityispiirteet, jotta huumoria voidaan hyödyntää pedagogisesti (Weckström & Stenius, 2024). Henkilöstö ei aina huomaa, että lasten hassuttelu voi liittyä viihdyttämiseen tai oppimisen tukemiseen, vaan saattaa pitää sitä häiritseväenä toimintana ja pyrkiä lopettamaan sen. Huumorilla ja leikillisellä vuorovaikutuksella voidaan kuitenkin vahvistaa lasten osallistumista, yhteisöllisyyttä ja oppimisen iloa Opettajien havainnot lasten huumorista voivat heijastaa myös heidän omia kulttuurisia asenteitaan (Yilmaz & Tantekin Erden, 2022).

Aikuinen voi hyödyntää huumoria pedagogisena välineenä monin tavoin. Hän voi osallistua lasten hassutteluun ja sanaleikkeihin, liioitella tilanteita ja tehdä absurdia vuorovaikutusta näkyväksi sekä tunnistaa lasten oivallukset ja reagoida niihin

myönteisesti. Tällainen lähestymistapa ei ainoastaan lisää lasten iloa, vaan tukee myös heidän sosiaalisten taitojensa ja kognitiivisten prosessiensa kehittymistä (McGhee, 1979; 2019). Stenius (2025) korostaa lempeyden pedagogiikkaa, jonka mukaan aikuinen voi luoda turvallisen ja kannustavan ympäristön, jossa lasten huumori ja leikillisyyt voivat kukoistaa ja rikastuttaa oppimiskokemuksia. Lasten hyvinvointi vahvistuu, kun varhaiskasvatuksessa uskalletaan tietoisesti käyttää hauskuutta ja huumoria. Pedagogin rooli ei ole pelkästään sallia hauskuutta, vaan aktiivisesti mahdollistaa sitä – sensitiivisesti ja ammattitaitoisesti (Koch, 2023).

Positiivinen huumori edistää ihmissuhteita, tarjoaa iloa ja parantaa ryhmän ilmapiiriä, kun taas negatiivinen huumori, kuten kiusoittelu tai huumori toisten kustannuksella, voi heikentää ystävyyssuhteita ja aiheuttaa haittaa lapsille (Chaniotakis & Papazoglou, 2019). Aikuisten tehtävänä on tunnistaa nämä erot ja tukea lapsia käyttämään huumoria adaptiivisesti, luoden turvallisen ja myönteisen vuorovaikutuksen ilmapiiriin.

Opettajan huumorintaju on tärkeä ammatillinen piirre, jonka avulla voidaan edistää lasten hyvinvointia, ryhmädynamiikkaa ja oppimista. Huumorintajua ei juurikaan käsitellä opettajankoulutuksessa, mutta sen merkitys arjessa korostuu usein haastavissa tilanteissa, joissa se auttaa auktoriteetin ja ohjauksen toteuttamisessa myönteisellä tavalla. Huumorin mahdollistamisen on todettu lievittävän lasten ja tutkimusta suorittavan henkilön välistä jännitettä, edistävän luottamuksellista vuorovaikutusta sekä kannustanut lapsia aiempaa avoimempaan näkemystensä jakamiseen (Chaniotakis & Papazoglou, 2019; Sutinen, 2015).

3.3 Ohjattu aamupiiri huumorin paikkana päiväkodissa

Arjen rakenteelliset ja aikuisjohtoiset tilanteet muodostavat varhaiskasvatuksessa kontekstin, jossa lasten mahdollisuudet osallistua ja vaikuttaa vuorovaikutukseen ovat osin rajattuja. Steniuksen ja Karlssonin (2023) mukaan huumori voi tällaisissa tilanteissa nousta esiin keinona keventää yhteistä toimintaa, säädellä omaa kokemusta ja hakea yhteyttä toisiin, vaikka toiminnan rakenne itsessään edellyttäisi odottamista tai kuuntelemista. Steniuksen ym. (2021a) tutkimus osoittaa, että huumorivuorovaikutuksen onnistuminen edellyttää tällaisissa tilanteissa aikuiselta kykyä tunnistaa lasten huumorin erityispiirteitä, kuten kehollisuutta, spontaaniutta ja

absurdiutta, sekä halua antaa niille tilaa suhteessa toiminnan tavoitteisiin. Leikkivä ja sensitiivinen aikuinen mahdollistaa huumorin rakentumisen osaksi yhteistä vuorovaikutusta, kun taas liiallinen aikuisjohtoisuus ja kiire voivat kaventaa lasten mahdollisuuksia leikkillisyyteen ja huumorin ilmaisuun (Stenius ym., 2021a).

Opetushallituksen sivustolla julkaistavassa blogissa Holappa ym. (2019) toteavat: ”Ennen kuin leikille voidaan asettaa pedagogisia tavoitteita, tulee pyrkiä ymmärtämään sen olemusta. Leikin voi nähdä olevan samaan aikaan mielikuvitukseen perustuvaa, totisinta totta, dynaamista, rentouttavaa, kehittävää, luovaa, vakavaa, hauskaa, vuorovaikutteista ja yksinleikkiä”. Tämä leikin monimuotoinen luonne korostaa, että huumori ja leikkisyys ovat luontaisia välineitä lasten oppimisen ja sosiaalisten taitojen tukemisessa.

Ohjatuissa toiminnoissa, kuten päiväkodin aamupiirissä, aikuisen leikkisyys ja huumorin käyttö voivat tukea lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista sekä lisätä vuorovaikutusta ryhmän sisällä (Hännikäinen, 2004; Weckström & Stenius, 2024). Stenius (2025) huomauttaa, että lapsen huumorialoitteet voivat jäädä ohitetuiksi aamupiirissä, jolloin lapsi saattaa häiritä huomaamattaan. Myönteinen vastaaminen vahvistaa lapsen osallisuutta ja vuorovaikutusta, jolloin huumorista tulee myönteinen ja yhteisöllinen prosessi, joka alkaa varhaislapsuuden minä-sinä-vuorovaikutuksesta.

Aamupiireissä huumorin syntymistä voivat rajoittaa useat tekijät, kuten ryhmän koko ja odottamisen vaatimukset, kiire tai aikataulupaine sekä aikuisen huumorin ymmärtämättömyys tai liian tiukka kontrolli. Stenius ja Karlsson (2023) korostavat, että liiallinen aikuisjohtoisuus ja kiire voivat estää lasten huumorin ja leikkisyyden kukoistamisen. Toisaalta lempeä ohjaus ja lapsille annettu tila mahdollistavat huumorin ja leikkisyyden syntymisen, vaikka kyseessä olisi odottamista tai kuuntelua vaativa tilanne (Stenius ym., 2021a).

Aamupiirissä voi syntyä tilanteita, joissa lapsen odotukset ja todellisuus eivät kohtaa, kuten absurdit sanaleikit, liioittelut tai odottamattomat kommentit. Lapset voivat innostua sanojen tai lukusanojen herättämistä ristiriidoista, kuten six-seven-hokemasta, joka tuottaa aamupiirissä humoristisia hetkiä ja kehollisia aloitteita. Tällaiset tilanteet voivat kehittyä edelleen, kun aikuinen joko spontaanisti toistaa

hokeman lasten mukana tai käyttää sitä tarkoituksellisesti pedagogisena keinona yhteisen huomion ja osallistumisen tukemisessa.

Yhteensopimattomuusteorian mukaan juuri tällaiset odotuksista poikkeavat ristiriidat tuottavat naurua ja huumoria (Yilmaz & Tantekin Erden, 2022). Aikuisen leikillinen osallistuminen tekee ristiriitaisuudet näkyviksi ja hyväksyttäväksi, mikä tukee lasten kykyä tunnistaa ja arvostaa huumoria (Stenius ym., 2021a).

4 Tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tavoitteena oli tarkastella, miten varhaiskasvatuksen henkilöstö vastaa lasten huumorialoitteisiin ohjatuissa aamupiireissä sekä millaisena he ymmärtävät huumorin vuorovaikutuksellisenä ja pedagogisena ilmiönä.

1. Miten henkilöstö vastaa lasten huumorialoitteisiin?
2. Millainen on henkilöstön käsitys huumorivuorovaikutuksesta lasten kanssa?
3. Miten henkilöstö hyödyntää huumoria pedagogiikan tukena?

Tutkimuksen tavoitteena oli tarkastella, miten varhaiskasvatuksen henkilöstö vastaa lasten huumorialoitteisiin ohjatuissa aamupiireissä sekä millaisena henkilöstö ymmärtää huumorin vuorovaikutuksellisenä ja pedagogisena ilmiönä. Tutkimus vastaa tähän tavoitteeseen kolmen toisiaan täydentävän tutkimuskysymyksen avulla, jotka yhdessä jäsentävät huumoria osana varhaiskasvatuksen arjen vuorovaikutusta ja pedagogista toimintaa.

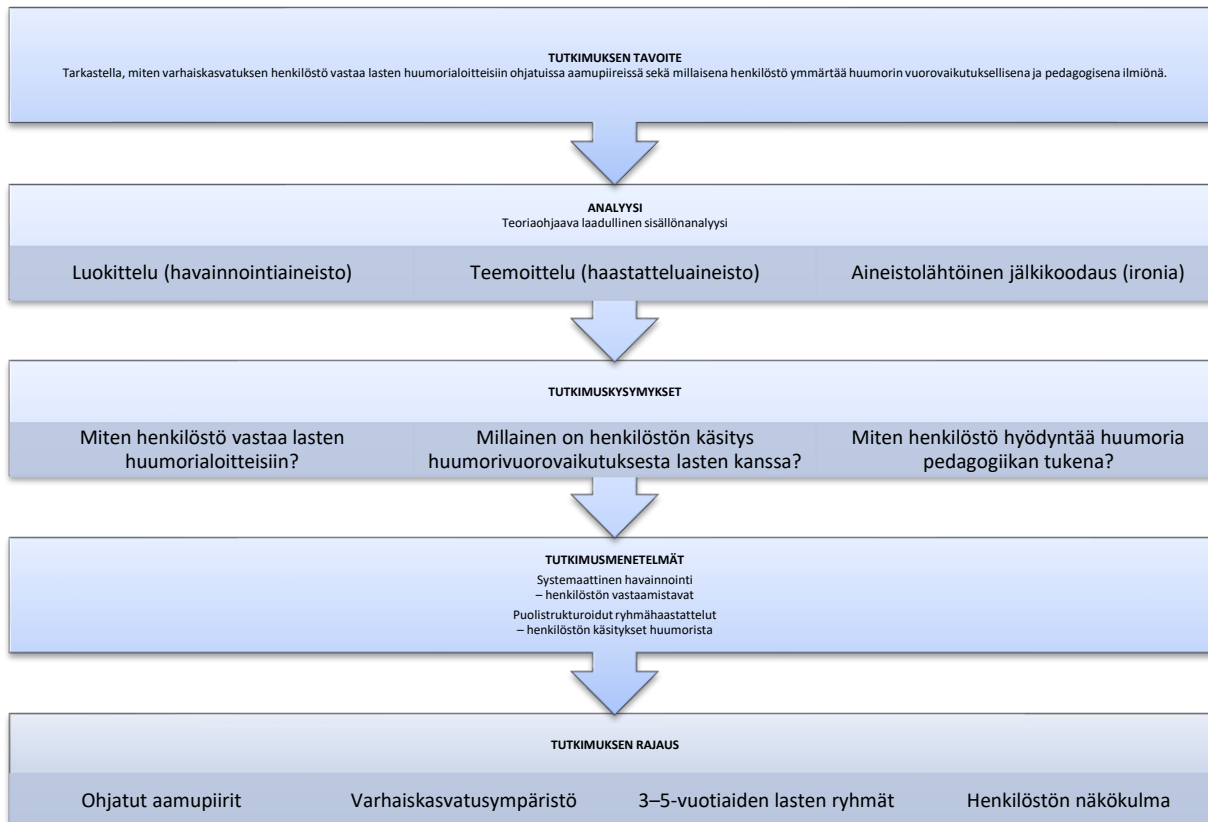
Ensimmäinen tutkimuskysymys kohdistuu henkilöstön konkreettisiin vasteisiin lasten huumorialoitteisiin. Aiempi tutkimus on osoittanut, että lasten huumoria voidaan aikuisen näkökulmasta ohittaa tai tulkita häiritseväksi erityisesti rakenteellisissa ja aikuisjohtoisissa tilanteissa (Stenius, 2023). Tämän vuoksi oli tärkeää tarkastella, millaisia vastaamistapoja huumorialoitteisiin ohjatuissa aamupiireissä esiintyy. Systemaattinen havainnointi mahdollisti vastaustyyppien erittelyn ja niiden yleisyyden arvioinnin tutkimusaineistossa (Liite 4).

Toinen tutkimuskysymys tarkensi varhaiskasvatuksen henkilöstön omia käsityksiä huumorista ja huumorivuorovaikutuksesta, joita ei voida päätellä pelkästään havainnoimalla toimintaa. Henkilöstön tulkinnat vaikuttavat siihen, milloin huumoria tuetaan, säädellään tai rajataan, ja ne heijastavat aikuisen tilannetajua, sensitiivisyyttä ja pedagogista ymmärrystä. Näitä käsityksiä tarkasteltiin ryhmähaastattelujen avulla, sillä ne avaavat huumoriin liittyviä merkityksiä, jotka ohjaavat aikuisen toimintaa arjen vuorovaikutustilanteissa (Karjalainen ym., 2019; Weckström & Stenius, 2024).

Kolmas tutkimuskysymys tarkasteli huumorin pedagogista hyödyntämistä varhaiskasvatuksessa. Aiemman tutkimuksen mukaan huumori voi tukea lasten osallisuutta, oppimisen iloa ja tunnesäätelyä sekä keventää pedagogisia tilanteita, joissa lasten keskittyminen herpaantuu tai ryhmädynamiikka vaatii säätelyä (Bergen, 2019; Koch, 2023; McGhee, 2019). Varhaiskasvatuksen henkilöstö voi käyttää huumoria myös tavoitteellisesti ryhmän ilmapiirin vahvistamiseen ja haastavien tilanteiden käsittelyyn, mikä tekee huumorista merkityksellisen pedagogisen työkalun.

Yhdessä tutkimuskysymykset muodostavat kokonaisuuden, joka jäsentää huumoria sekä käytännön vuorovaikutuksena että pedagogisena toimintana ja auttaa ymmärtämään, miten huumori rakentuu ohjatun varhaiskasvatuksen kontekstissa (Siklander & Tornberg, 2024; Stenius & Karlsson, 2023). Tutkimuskysymykset, niihin liittyvät menetelmät sekä tutkimuksen rajaus on koottu tutkimusasetelmaa kuvaavaan taulukkoon (Taulukko 1), joka selkeyttää tutkimuksen rakenteen ja etenemisen kokonaisuutena.

Taulukko 1. Tutkimusasetelma

5 Tutkimuksen toteuttaminen

Tässä luvussa esittelen opinnäytteeni tutkimusprosessin ja tutkimuksen toteuttamisen keskeiset vaiheet. Aluksi kuvaan tutkimuksen kvalitatiivista tutkimusmenetelmää ja perustelen valitut menetelmäratkaisut. Menetelmän esittelyn jälkeen tarkastelen tutkimuksen osallistujia, aineistonkeruun prosessia sekä aineiston analyysia. Lisäksi käsittelen tutkimuksen eettisiä lähtökohtia ja luotettavuuteen liittyviä näkökulmia, jotka luovat perustan tutkimustulosten tarkastelulle.

5.1 Tutkimusmenetelmä

Tutkimukseni on laadullinen, ja sen lähtökohtana on etnografinen tutkimusote. Etnografisessa tutkimuksessa pyritään ymmärtämään ilmiötä niiden luonnollisissa toimintaympäristöissä tarkastelemalla arjen käytäntöjä, vuorovaikutusta ja toimijoiden merkityksenantoja osana kokonaisuutta (Kallinen & Kinnunen, 2021). Tässä tutkimuksessa etnografinen lähestymistapa näkyy osallistuvana havainnointina varhaiskasvatuksen ohjatuissa aamupiireissä sekä henkilöstön kokemuksia ja käsityksiä kartoittavina ryhmähaastatteluina.

Laadullinen tutkimus soveltuu huumorivuorovaikutuksen tarkasteluun, sillä huumori on lähtökohtaisesti tilannesidonnainen ja vuorovaikutuksessa rakentuva ilmiö, jota on tarkoituksenmukaista tarkastella luonnollisissa toimintaympäristöissä (Hirsjärvi ym., 2009). Tutkimuksen tavoitteena ei ollut ilmiön määrällinen mittaaminen, vaan sen ymmärtäminen henkilöstön toiminnan ja kokemusten näkökulmasta. Useiden aineistonkeruumenetelmien yhdistäminen mahdollisti huumorialoitteisiin vastaamisen tarkastelun sekä konkreettisessa toiminnassa että henkilöstön omissa jäsenyksissä (Hirsjärvi ym., 2009).

5.2 Tutkimuksen kohderyhmä ja aineistonkeruun menetelmät

Tutkimukseen osallistui kahden varhaiskasvatusryhmän henkilöstö satakuntalaisesta kunnallisesta varhaiskasvatusyksiköstä. Ryhmiin kuului varhaiskasvatuksen opettajia, lastenhoitajia ja ryhmäavustajia, ja ryhmähaastatteluihin osallistui yhteensä yhdeksän

(N = 9) varhaiskasvatuksen työntekijää. Havainnointiaineisto kerättiin näiden ryhmien ohjatuista aamupiireistä, joissa oli kerrallaan paikalla vaihtelevasti 10–18 lasta.

Aineistonkeruu toteutettiin syys–lokakuussa 2025. Tutkimusajankohta sijoittui ajanjaksoon, jolloin Euroopassa käynnissä ollut sota ja siihen liittynyt yhteiskunnallinen keskustelu olivat osa laajempaa taustakontekstia. Vaikka tutkimus ei kohdistunut suoraan kriisitilanteiden vaikutuksiin, tämä yhteiskunnallinen tilanne on perusteltua huomioida tulosten tulkinnan taustatekijänä.

Havainnointia varten laadin oman havainnointilomakkeen, jonka lähtökohtana olivat pienten lasten huumorin ilmenemismuotoja koskevat aiemmat tutkimukset (Stenius ym., 2021b). Lomake mahdollisti huumorialoitteiden kirjaamisen huumorityypeittäin sekä aikuisten vastaamistapojen systemaattisen tarkastelun. Havainnoinnissa kiinnitin huomiota erityisesti siihen, miten aikuiset reagoivat lasten aloitteisiin ohjatuissa tilanteissa. Etukäteen määritellyjä vastaamistyyppisiä olivat esimerkiksi hyväksyvä hymy, pedagoginen hyödyntäminen, rauhoittelu ja kieltäminen, ja lomaketta täydennettiin aineistonkeruun aikana esiin nousseilla vastaamistavoilla.

Koska havainnoinnin kohteena olivat nimenomaan aikuisten tavat vastata lasten aloitteisiin, analyysikehykseen liitettiin myös Martin Buberin Minä–Sinä– ja Minä–Se-suhdejaottelu, jota on hyödynnetty varhaiskasvatuksen vuorovaikutusta koskevassa tutkimuksessa (Karjalainen ym., 2019). Jaottelu tarjosi käsitteellisen välineen tarkastella, milloin huumorivuorovaikutus rakentui vastavuoroiseksi kohtaamiseksi ja milloin tilanne edellytti pedagogista säätelyä. Varhaiskasvatuksen arjessa nämä suhdeasetelmat vuorottelevat joustavasti, ja huumori näyttäytyy usein tekijänä, joka voi joko vahvistaa vastavuoroisuutta tai edellyttää rajaamista.

Systemaattista havainnointia toteutettiin kahdeksalla ohjatulla aamupiirihetkellä kahdessa lapsiryhmässä. Tämän lisäksi tein vapaamuotoista, muistikirjapohjaista havainnointia saadakseni vertailutietoa siitä, poikkeako aikuisten vastaaminen huumorialoitteisiin ohjatuissa tilanteissa vapaamman toiminnan konteksteista. Aiempi tutkimus tukee tätä tarkastelua, sillä ohjatuissa tilanteissa jaetun ilon ja huumorin hetkiä on havaittu esiintyvän vähemmän kuin vapaammissa arjen hetkissä (Stenius ym., 2021b).

Havainnointijakson jälkeen aineistoa täydennettiin kahdella puolistrukturoidulla ryhmähaastattelulla (Liite 5). Haastattelujen tavoitteena oli tavoittaa henkilöstön omia näkemyksiä huumorista, huumorialoitteisiin vastaamisesta ja huumorin pedagogisesta merkityksestä. Haastattelut kestivät noin 20 minuuttia ja toteutettiin työaikana osana tiimipalaveria, mikä mahdollisti henkilöstön osallistumisen ilman vaikutusta lasten arkeen. Haastattelut tallennettiin ja litteroitiin tietoturvallisesti. Litteraatit tarkistettiin kuuntelemalla äänitteet useaan kertaan ja korjaamalla teksti vastaamaan haastattelujen todellista kulkua. Puhujat eroteltiin litteraatissa koodein, mutta tulosluvussa käytetyt sitaatit esitetään ilman yksilöiviä tunnisteita anonymiteetin varmistamiseksi. Ratkaisun taustalla oli tutkimuksen fokus yhteisissä merkityksissä, ei yksittäisten vastaajien vertailussa.

5.3 Aineiston analyysi

Tutkimusaineisto koostui kahdeksasta täytetystä havainnointilomakkeesta sekä kahdesta ryhmähaastattelusta, joista kertyi yhteensä 15 sivua litteroitua tekstiä. Aineiston analyysi toteutettiin laadullisen sisällönanalyysin periaatteiden mukaisesti tavoitteena jäsentää aineistoa systemaattisesti ja tunnistaa siinä esiintyviä merkitysrakenteita. Analyysi eteni vaiheittain siten, että aineisto järjestettiin ja siihen tutustuttiin huolellisesti havainnointilomakkeita läpikäymällä ja haastattelulitteraatteja lukemalla. Havainnointiaineistossa aikuisten vastaamistapoihin liittyvät lyhenteet kirjoitettiin auki ja luokiteltiin positiivisiin, neutraaleihin ja rajaaviin vastauksiin (Taulukko 3). Luokittelun avulla oli mahdollista tarkastella vastaamistapojen yleisyyttä sekä niiden yhteyttä erilaisiin huumorialoitteisiin.

Aineiston analyysi toteutettiin teoriaohjaavan sisällönanalyysin periaattein. Analyysikehyksen rakentamisessa hyödynnettiin aiempaa huumoria koskevaa tutkimusta, mutta aineistoa ei pakotettu valmiisiin luokkiin. Teoreettiset jäsennykset tarjosivat lähtökohdan analyysille, jota täydennettiin ja muokattiin aineistolähtöisesti analyysin edetessä sen mukaan, millaisia ilmiöitä aineistosta nousi esiin (Puusa, 2020). Haastatteluaineisto teemoiteltiin, ja esiin nousseet teemat liittyivät muun muassa tilannesidonnaiseen reagointiin, myönteiseen vastavuoroisuuteen, reagoinnin esteisiin, huumoriin pedagogisena välineenä sekä harkintaan ja säätelyyn. Nämä teemat

yhdistettiin havainnointiaineistossa käytettyihin vastaamiskoodeihin (Taulukko 2), mikä mahdollisti tarkastelun siitä, miten henkilöstön sanalliset käsitykset huumorivuorovaikutuksesta heijastuivat heidän konkreettiseen toimintaansa ohjatuissa tilanteissa.

Taulukko 2. Haastattelujen teemoittelu ja yhdistäminen havainnointien vastaamisiin

TEEMA	Haastattelun sisältö	Havainnoinnin koodit (selitteet)	Merkitys
<i>Tilannesidonnainen reagointi</i>	Reaktio riippuu tilanteesta ja ryhmästä	AO, H, R, K, ER	Huumorialoitteisiin ei aina voi vastata
<i>Myönteinen vastavuoroisuus</i>	Kun tilanne sallii, reagoidaan myönteisesti	AL, HH, N, PVV, I	Huumori vahvistaa vuorovaikutusta
<i>Reagoinnin esteet</i>	Levottomuus, kuormitus, aikataulut	AO, K, R, ER	Esteet vastaavat konkreettisia havaintoja
<i>Huumori vastavuoroisuutena</i>	Huumori syntyy jaetusta hetkestä	HH, N, S, PVV	Huumori on yhteistä vuorovaikutusta
<i>Yhteisöllinen ilmapiiri</i>	Huumori rakentaa ilmapiiriä	PH, AL, HH, N	Yhteiset vitsit vahvistavat ryhmää
<i>Persoonallisuuserot</i>	Huumorialoitteet yksilöllisiä	Esiintyy kaikissa kategorioissa	Lapsikohtaista
<i>Huumori pedagogiikassa</i>	Jumien purku, motivointi	PH, R, I, AL	Huumori on pedagoginen työkalu
<i>Harkinta</i>	Liiallinen huumori vie tilanteen	AO, H, K, ER	Aikuinen säätelee humoristisuutta

Viimeiseksi tulkitsin teemoja ja tarkastelin niitä suhteessa aiempaan tutkimukseen sekä tutkimuskysymyksiin. Lisäksi laskin havainnointiaineistosta, kuinka paljon kertyi aloitteita lapsilta sekä aloitteisiin vastauksia henkilöstöltä. Näin sain tietää, kuinka moni vastauksista oli positiivisia, neutraaleja tai rajaavia. Tämä määrällinen tieto lisää tutkimuksen luotettavuutta (Kuvio 1 ja 2, s. 31, 33).

Pääanalyysin valmistuttua täydensin analyysia siten, että tarkastelin aineistosta myös ironian mahdollisia ilmenemisiä. Tein tarkennuksen aineistolähtöisesti, koska sekä havainnoissa että haastatteluissa viitattiin ajoittain tilanteisiin, jotka sisälsivät leikillistä teeskentelyä tai ei-kirjaimelliselle merkitystasolle rakentuvia ilmaisuja. Ironia määriteltiin analyysissa lempeäksi, leikilliseen sävyyn tuotetuksi ei-kirjaimelliseksi ilmaisuksi, kuten liioitteluksi tai tarkoitukselliseksi väärinymmärtämiseksi, jonka

äänensävy tai tilanne ohjaa tulkitsemaan sanoman leikiksi. Loukkaava (negatiivinen) ironia rajattiin kohdetta vähätteleväksi tai ivalliseksi huumoriksi.

Toteutin tarkentavan koodauksen sekä havainnointi- että haastatteluaineistoon, ja tarkastelun kohteena olivat huumorialoitteet, niihin liittyvät aikuisten vastaukset ja haastatteluiden litteraateista havaitut maininnat. Jälkikoodaus ei muuttanut aiempia kategorisointeja eikä huumorityyppien suhteellisia osuuksia. Ironiaa esiintyi aineistossa vain satunnaisesti, ja loukkaavaa ironiaa ei havaittu lainkaan.

5.4 Tutkimusetiikka

Tutkimukseni koski varhaiskasvatuksen henkilöstöä, joten siinä tuli ottaa huomioon tutkimusetiikkaa pohtiessa ihmiseen kohdistuva tutkimuksen eettiset periaatteet (TENK 2019). Lupa tutkimukseen tulee pyytää kunnalta, jossa tutkimus suoritetaan sekä osallistuvilta henkilöiltä, tässä tapauksessa päiväkotiryhmien varhaiskasvatuksen henkilöltä. Tutkimukseen osallistuvilla henkilöstölle ja muille asianosaisille annettiin mahdollisuus tutustua tutkimuksen tietosuojailmoitukseen (Liite 1). Luvat kerättiin lomakkeilla (Liite 2 ja 3), jossa selitettiin tutkimuksen tarkoitus ja aikataulu.

Varhaiskasvatusryhmässä olevien lasten huoltajille toimitettiin infokirje (Liite 6), jossa kerrottiin ryhmän arjessa tapahtuvasta tutkimuksesta ja ettei tutkimus kohdistu lapsiin eikä heistä kerätä tunnistettavia tietoja tutkimuksen aikana. Kirjeessä myös kehoitettiin ottamaan yhteyttä tutkijaan, jos kysyttävää ilmenee, tai jos he eivät halua lapsensa olevan mukana havainnointihetkillä. Yhteydenottoja osallistujilta tai huoltajilta ei tullut.

Puusan (2020) mukaan tutkimuksen luotettavuus on varmistettavissa metodin kuvauksen ja jäljitettävyytensä avulla. Luotettavuutta voidaan tiivistää kolmella käsitteellä, jotka ovat edellä mainittu luotettavuus sekä uskottavuus ja eettisyys. Uskottavuudella tarkoitetaan tässä tapauksessa sitä, että tutkimukseni on laadittu aiheen keveydestä huolimatta huolellisesti, aineisto on kerätty asiaan kuuluvalla tavalla, joka on tutkimusmenetelmäosiossa eritelty sekä analyysi on tehty aineistoon sopivalla tavalla huolella. Tutkimus on toteutettu tutkimuksessa määritellyllä tavalla, joka osaltaan tuo ilmi sen luotettavuuden. Luotettavuutta osoittaa myös se, miten tutkimuskysymyksiin on vastattu.

Aineiston analyysin luotettavuus vahvistettiin dokumentoimalla tilanteet huolellisesti, ja valmistautumalla tilanteisiin hyvin. Tärkeää oli myös systemaattinen analyysiprosessi. Sisällönanalyysia käyttämällä pyrittiin varmistamaan, että aineistosta tehdyt tulkinnat ovat johdonmukaisia ja perustuu tästä aineistosta nousseisiin havaintoihin.

Tutkimuksen aineisto käytiin läpi useita kertoja ja läpi käydessä verrattiin havainnointi ja haastatteluaineisto sekä aineiston määrällisiä tietoja triangulaation mukaisesti (Puusa 2020).

Eettisyyttä taas kuvastaa se, miten tutkimusta tehdessä etiikka on ollut läsnä koko ajan. Haastatteluun osallistuneille varhaiskasvatuksen henkilöstölle on kerrottu, että heillä on mahdollista saada nähdä halutessaan tutkimus, samoin kuin tutkimusluvan antaneilla tahoilla (Liite 2). Aineistoon nauhoitetuista äänitiedostoista on tietosuojailmoituksen (Liite 1) mukaisesti koostettu anonyymit litteraatit, ja nauhoitteet on poistettu tietoturvallisesti (Puusa 2020).

6 Tutkimustulokset

Seuraavaksi esittelen analyysin pohjalta saadut tutkimustulokset. Tulokset perustuvat sekä havainnointiaineistoon että henkilöstön ryhmähaastatteluihin, joita tarkastelen rinnakkain ja toisiaan täydentävinä aineistoina. Aluksi esitän havainnointiin perustuvia tuloksia lasten huumorialoitteista ja niihin annetuista vastaamistavoista, joita täydennän määrällisillä havainnoilla. Tämän jälkeen tarkastelen henkilöstön käsityksiä huumorivuorovaikutuksesta sekä ironian esiintyvyyttä osana huumorivuorovaikutusta.

6.1 Miten henkilöstö vastaa lasten huumorialoitteisiin?

Havaintoaineisto osoittaa, että lasten huumorialoitteet ja niihin annetut vastaukset jakautuvat eri huumorityyppeihin, jotka saivat henkilöstöltä vaihtelevia vastaamistapoja. Lasten tekemiä huumorialoitteita havainnoitiin yhteensä 126 kahdeksan ohjatun aamupiirin aikana (Kuvio 1, s. 32). Havainnointikertojen aikana lapsiryhmissä oli paikalla vaihtelevasti 10–18 lasta kerrallaan, mikä tarjoaa kontekstin tulosten tulkinnalle. Eniten aloitteita havaittiin hyperhauskuudessa (34), jota seurasivat yhteisöllinen huumori (31) ja oivallushuumori (28). Selvästi vähemmän havaittiin sanatonta huumoria (19), sanaleikkiä (9) ja ei-hyväksyttävää huumoria (5).

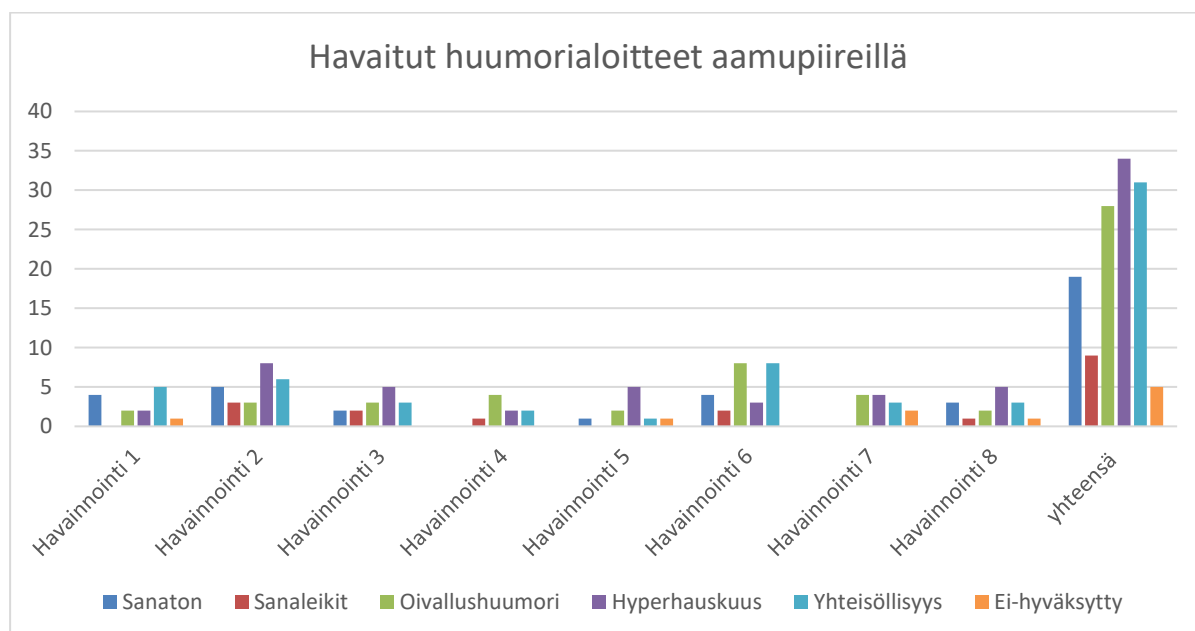
Hyperhauskuus (kaatuilu, pelleily, liioittelu, tuoilta putoilu, äänekkyyys ja riehakkuus) oli erittäin yleistä, joka voi selittyä aamupiirin rakenteella, jossa lapset istuvat ja odottavat. Hyperhauskuus johti lähes aina rajoittavaan vastaukseen. Henkilöstö joutui tekemään rajanvetoa huumorin tukemisen ja toiminnan hallinnan välillä. Haastattelussa tämä nousi myös esille haastavana siinä mielessä, että kun siihen lähtee mukaan, koko ryhmä voi lähteä käsistä.

Yhteisöllinen huumori (yhdessä nauraminen, matkiminen, väärin laulaminen, yhteiset äänet/taputukset/liikkeet, yhteiset vitsit) vahvistaa ryhmää mutta voi myös eskaloitua nopeasti. Tässä tutkimuksessa yhteisölliseen huumorin liittyvät vastaukset vaihtelivat positiivisesta sensitiiviseen rajojen asettamiseen. Haastattelussa tämä tuli ilmi henkilöstön kuvatessa, miten mukaan lähtiessä tilanne voi tilanne räjähtää käsiin ja muuttua hyperhauskuudeksi. Yhteisöllinen huumori oli aamupiirin dynamiikan kannalta keskeisin ja myös vaativin huumorityyppi.

Oivallushuumori (leikillinen huijaaminen, logiikan kääntäminen, tarkoituksella väärin vastausten esittäminen humoristisesti, tilanteista tehdyt älykkäät havainnot ja roolin tehtävän tahallinen väärinymmärtäminen) sai aikuisilta taas lähes poikkeuksetta myönteisiä ja leikillisiä vastauksia. Oivallushuumori oli aikuisten näkökulman mukaan helpointa tukea.

Sanaton huumori lasten aloitteissa, joka sisälsi muun muassa ilmeilyä, kehollisia liikkeitä tai hiljaista supinaa, jäi aineiston mukaan usein aikuisilta huomaamatta ja sai pääasiassa neutraaleja vastauksia. Sanaleikit (riimitellyt, väärät sanat, tahallinen kielellinen hölynpöly sekä lyhyet kielelliset heitot) olivat harvinaisempia. Aamupiirin rakenne sekä lasten ikä (3–5 vuotta) ohjaavat enemmän keholliseen kuin kielelliseen huumoriin.

Ei-hyväksyttävä huumori (äänekäs riehakkuus, pilkkaaminen, kiljuminen sekä skatologinen huumori eli eritehumori) saivat tutkimuksen mukaan aina negatiivisen vasteen. Se tunnistettiin nopeasti ja siihen puututtiin systemaattisesti. Henkilöstö painotteli leikin ja rakenteen, naurun ja järjestyksen sekä lapsijohtoisuuden ja pedagogisten tavoitteiden välillä.

Kuvio 1: Havaitut huumorialoitteet aamupiireillä

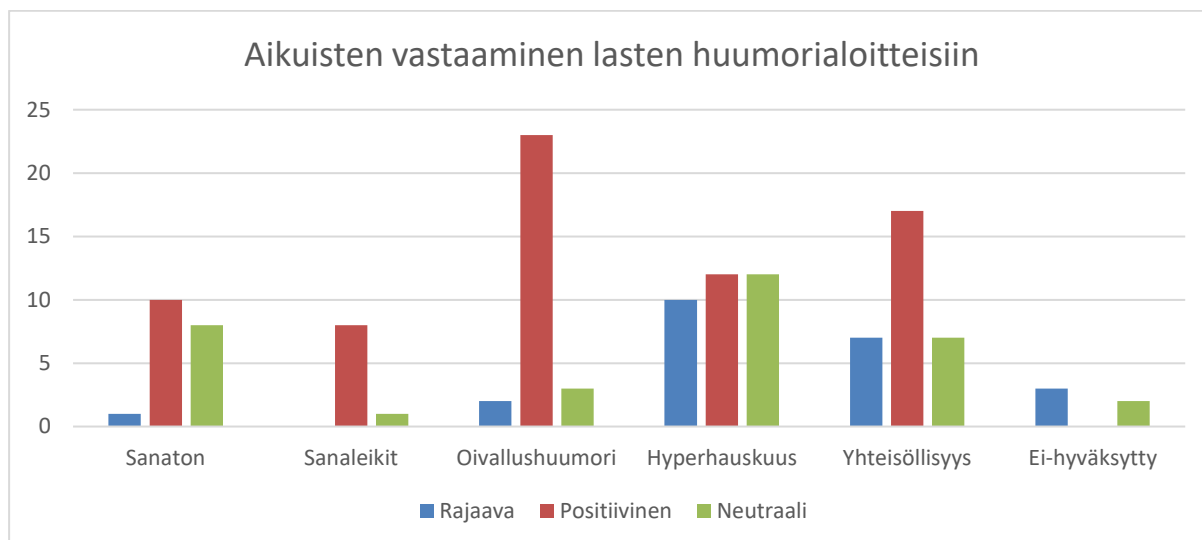
Kuvio osoittaa, että huumorialoitteet olivat olennainen osa aamupiirien vuorovaikutusta ja että huumori ilmeni monimuotoisena, mutta selkeästi painottuen kehollisiin ja yhteisöllisiin muotoihin.

Henkilöstön vastaukset lasten tekemiin huumorialoitteisiin (N = 126) jakautuivat kolmeen pääluokkaan: positiivisiin, neutraaleihin ja rajaaviin vastauksiin (Kuvio 2, s. 33). Kaiken kaikkiaan vastaukset olivat useimmiten myönteisiä (70), mutta aineistosta löytyi myös huomattava määrä neutraaleja (33) ja rajaavia (23) vasteita. Vastausten jakautuminen osoittaa, että henkilöstön reagointi huumoriin ei ollut yhdenmukaista, vaan vaihteli huumorin laadun ja tilanteen mukaan.

Huumorityypeistä myönteisimmin vastaanotettiin oivallushuumori. Kaikista 28 oivallushuumoria sisältäneestä aloitteesta 23 sai positiivisen vasteen, kun taas vain kaksi johti rajaavaan ja kolme neutraaliin vastaukseen. Myös yhteisöllinen huumori sai usein myönteisiä vasteita: yhteensä 31 aloitteesta 17 kohdalla vastaaminen oli positiivista, ja rajaavia sekä neutraaleja vastauksia esiintyi molempia seitsemän.

Hyperhauskuuden kohdalla vasteet jakautuivat selvästi tasaisemmin. Yhteensä 34 hyperhauskuuden piiriin kuuluneesta aloitteesta 12 sai positiivisen, 12 neutraalin ja 10 rajaavan vastauksen. Tämä kuvastaa henkilöstön tarvetta arvioida toistuvasti, missä määrin kyseinen huumorityyppi tukee ryhmän toimintaa ja missä kohtaa se edellyttää säätelyä, sillä hyperhauskuus näyttäytyi aineistossa sekä yhteistä iloa rakentavana että nopeasti eskaloituvana huumorin muotona.

Sanattomaan huumoriin liittyviä aloitteita havaittiin 19, joista kymmeneen vastattiin positiivisesti, kahdeksaan neutraalisti ja yhteen rajaavasti. Sanaleikit olivat aineistossa harvinaisempia: yhdeksästä sanaleikkiin liittyvästä aloitteesta kahdeksaan vastattiin myönteisesti ja yhteen neutraalisti, eikä rajaavia vastauksia esiintynyt lainkaan. Sen sijaan ei-hyväksyttävä huumori sai yksinomaan neutraaleja ja rajaavia vasteita: viidestä aloitteesta kolme johti rajaavaan ja kaksi neutraaliin vastaukseen, eikä tähän huumorityyppiin reagoitu kertaakaan myönteisesti.

Kuvio 2. Aikuisten vastaaminen lasten huumorialoitteisiin.

Vastausten jakautuminen osoittaa, että henkilöstön reagointi lasten huumorialoitteisiin ei ollut yhdenmukaista, vaan selvästi sidoksissa huumorin laatuun ja tilanteen vaatimuksiin.

Erilaisia vastaustyyppisiä aikuisilla oli yhteensä 17 (Taulukko 3). Yksittäiseen lasten huumorialoitteeseen saattoi liittyä useampi kuin yksi aikuisten vastaamistapa, sillä vastaukset rakentuivat usein vaiheittain tilanteen edetessä. Esimerkiksi ei-hyväksyttävään huumoriin saatettiin vastata samanaikaisesti tai peräkkäin kiellolla (K), rauhoittelulla (R) sekä toiminnan uudelleensuuntaamisella, jossa aikuinen ohjasi tilannetta (AO). Tämä havainnollistaa aikuisten vastaamisen olevan tilannesidonnaista ja harkittua, eikä yksittäisiin huumorialoitteisiin reagoitu ainoastaan yhdellä, ennalta määrättyllä tavalla.

Taulukko 3. Selitteet aikuisten vastaamisista käytetyille lyhenteille havainnointilomakkeista

Positiivinen		Neutraali		Rajaava	
AL	Aikuinen lähtee mukaan	AO	Aikuinen ohittaa	K	Kieltää
HH	Hyväksyvä hymy	OH/O	Aikuinen ohjaa	R	Rauhoittelee
PVV	Positiivinen vuorovaikutus	H	Hyssyttely/hiljaisuusmerkki	He	Hermostuminen
PH	Pedagoginen hyödyntäminen	ER	Ei reagoi	LP	Lapsen poistaminen
N	Nauru				
S	Sensitiivisyys				
P	Positiivisuus				
H	Hymy				
I	Ilo				

Aineistossa esiintyvä huumori on selvästi rakentavaa, yhteisöllistä ja leikillistä. Ironiaa havaittiin jälkikoodauksen (Taulukko 4) perusteella vain rajallisesti, ja se ilmeni aina myönteisenä leikillisyytenä, kuten aikuisen teeskentelemänä hämmennyksenä lapsen hassutteluun vastatessa, liioiteltuina reaktioina, kuten: *”hui, älä pelottele”* tai tahallisina epätosina väitteinä tai tilanteina, joissa aikuinen tarttui lapsen omaan leikilliseen inversioon eli tarkoitukselliseen “tilanteen kääntämiseen” toisin päin. Näissä tapauksissa ironia toimi vuorovaikutuksen keventäjänä, vahvasti yhteistä ymmärrystä ja loi Minä–Sinä tyyppistä kohtaamista.

Taulukko 4. Ironian esiintyvyys aineistossa

<i>Luokka</i>	<i>Määritelmä</i>	<i>Esimerkkityyppi</i>	<i>Tyypillinen aikuisten vaste</i>	<i>Sävy</i>	<i>Koodauskriteerit</i>	<i>Poissulut</i>	<i>Havaittu aineistossa</i>
<i>Ironia – teeskentely</i>	Leikillinen, ei-kirjaimellinen ilmaus, jossa sanoma on ristiriidassa tilanteen kanssa	”Oho, en meinannut tunnistaa”	HH, AL	Myönteinen, yhteyttä rakentava	Sanoman ja tilanteen ei-kirjaimellinen ristiriita; yhteinen leikillisuus	Ivallinen tai piikittelevä sävy	Kyllä
<i>Ironia – liioittelu</i>	Leikillisesti liioiteltu reaktio tai tunne	”Hui, älä pelottele”	AL, HH, N	Myönteinen, yhteinen nauru	Tunnistettavan leikillinen liioittelu	Aidosti pelokas tai vähättelevä sävy	Kyllä
<i>Ironia – parodia</i>	Tahallinen mallin väärin tekeminen tai roolin inversio	Tarkoituksellinen ”väärinlaulu”	S, AL, joskus AO	Myönteinen → voi eskaloitua	Tietoinen poikkeama tutusta mallista humoristisesti	Tahaton virhe	Kyllä
<i>Ironia – roolinvaihto</i>	Tahallinen arjen roolien tai todellisuuden kääntö humoristisesti	”Tänään minä nukutan”	HH, AL, joskus PH	Myönteinen, osallistava	Epätodellisen väittämän tunnistettava leikillisuus	Vakava vastustelu ilman leikillisyyttä	Kyllä
<i>Ironia - loukkaava</i>	Ivallinen, vähättelevä tai haavoittava ”ironia”, joka kohdistuu henkilöön	—	—	Negatiivinen	Ivallinen tarkoitus; kohdistuu lapseen	Ohjaavat, neutraalit tai rajaavat kommentit	Ei

Jälkikoodauksen perusteella ironian esiintyminen aineistossa oli vähäistä ja kontekstisidonnaista, eikä sillä ollut merkittävää vaikutusta huumorikategorioiden kokonaisjakaumaan. Ironia sijoittui tulosten valossa niin sanotun pehmeän leikillisyyden piiriin, eikä sen havaittu horjuttavan pedagogista tilannetta tai lisäävän lasten levottomuutta.

Sen sijaan loukkaavaa ironiaa – eli ivallista, purevaa tai kohdetta alentavaa huumoria – ei aineistossa esiintynyt lainkaan. Jälkeen tehty koodaus vahvisti tämän: yksikään aikuisten ilmaisu ei täyttänyt loukkaavan ironian kriteereitä, eikä yksittäistäkään

tilannetta tulkittu lapsen kustannuksella tapahtuvaksi piikittelyksi. Tämä on yhdenmukaista varhaiskasvatuksen pedagogisen sensitiivisyyden kanssa, jossa aikuiset välttävät vuorovaikutusta, joka voisi olla haavoittavaa tai rikkoa ryhmän myönteistä ilmapiiriä.

Kokonaisuutena ironian tarkastelu täydensi analyysia osoittamalla, että varhaiskasvatuksen huumori rakentuu pääosin kehollisen, spontaanin ja yhteisöllisen leikillisyyden varaan, kun taas kielellisesti vaativimmat ja potentiaalisesti ristiriitaiset huumorin muodot ovat harvinaisia ja tiiviisti sidoksissa aikuisen ammattimaiseen sensitiivisyyteen.

6.2 Millainen on henkilöstön käsitys huumorivuorovaikutuksesta lasten kanssa?

Tutkimusaineiston mukaan varhaiskasvatuksen henkilöstö näkee huumorivuorovaikutuksen ennen kaikkea vastavuoroisena prosessina, jossa huumoria syntyy vain, jos toinen osapuoli reagoi siihen ja ottaa sen vastaan. Haastatteluissa tuli esiin ajatus, että huumori ei ole vain aikuisen tuottamaa viihdykettä, vaan yhteistä vuorovaikutusta, jossa sekä aikuiset että lapset osallistuvat.

Onko se sitten enää huumoria, jos kukaan ei reagois siihen mitenkään.

Henkilöstö kuvasi huumoria ilmiönä, joka on luonteeltaan spontaania, kehollista ja nopeasti syttyvää, mutta samalla vaikeasti ennakoitavaa. Henkilöstön käsityksen mukaan onnistunut huumorivuorovaikutus edellyttää aikuisilta tilannetajua, herkkyyttä havaita ja tulkita lasten huumorialoitteita sekä emotionaalista läsnäoloa. Lisäksi korostui aikuisten kyky arvioida tilanteissa, milloin huumori tukee yhteistä toimintaa ja milloin se saattaa ohjata vuorovaikutusta sivuraiteille.

Henkilöstö tunnisti myös sen, että aikuisten oma vireystila vaikuttaa olennaisesti huumorialoitteiden huomaamiseen ja niihin vastaamiseen. Haastatteluissa nousi esiin, että esimerkiksi väsymys, stressi tai muu kuormitus saattoivat heikentää kykyä havaita lasten aloitteita tai tarttua niihin tilanteen salliessa. Tämä tuli esiin seuraavassa haastattelukatkelmassa:

Ja jos on itsellä semmoinen, että on stressaantunut ja kuormittunut, huonosti nukkunut yön, niin ei siinä silloin välttämättä pystykään kiinnittämään niihin (huumorialoitteisiin) huomiota.

Henkilöstö toi esiin, että huumorialoitteisiin vastaamiseen saattoivat vaikuttaa myös henkilökohtaiset tekijät, jotka eivät välttämättä liittyneet suoraan tilanteeseen tai lapsiryhmään. Tällaisissa tilanteissa aloitteet saattoivat jäädä aikuiselta huomaamatta tai niihin ei tartuttu, vaikka huumorin käyttö olisi muutoin ollut mahdollista. Tämä nousi esiin myös seuraavassa haastattelussa:

Voi olla, et itellä voi olla joku juttu, et ei niinku menekään läpi.

Havainnointiaineistossa tämä ilmeni esimerkiksi hyperhauskuuden kohdalla, joka sai usein neutraaleja tai rajaavia vastauksia. Tämä tukee haastatteluissa esiin nousutta käsitystä siitä, että työn kuormitus ja aikuisten vireystila voivat vaikuttaa huumorialoitteisiin vastaamiseen. Henkilöstö koki tämän vuoksi lasten huumorialoitteiden huomiotta jäämisen ikävänä asiana, sillä vastavuoroisuuden puute saattoi vaikuttaa lasten kokemuksiin osallisuudesta, kuten seuraava haastattelukatkelma osoittaa:

...onhan se aika kurja toiselle, ku on keksinyt vitsin tai jonkun hassun jutun ja haluis siltä aikuiselta kumminki semmoista vastavuoroisuutta.

Tutkimuksessa nousi esille myös se, miten huumorivuorovaikutus on rajojen asettamista. Henkilöstö kokee, että huumorilla on kaksi puolta. Se rakentaa iloa mutta myös voi aiheuttaa levottomuutta. Haastatteluissa nousi esimerkiksi pelko siitä, että huumori voi räjähtää käsiin, jos siihen vastataan liian innokkaasti. Havainnoinnissa tämä tuli esiin yhteisöllisen huumorin aloitteissa, joissa pieni impulssi saattoi levitä koko ryhmään. Siksi henkilöstö koki, että huumorivuorovaikutus on tasapainottelua leikillisyyden ja pedagogisen kontrollin välillä.

Kokonaisuutena huumorivuorovaikutus näyttäytyy aineiston perusteella vastavuoroisena ja tilannesidonnaisena ilmiönä, joka edellyttää aikuiselta sensitiivistä läsnäoloa sekä kykyä tulkita lasten aloitteita osana ryhmän yhteistä vuorovaikutusta. Huumorin syntyminen ei näyttäytynyt aineistossa yksittäisen lapsen tai aikuisen tuottamana toimintana, vaan jaettuna hetkenä, joka rakentui osallistujien välisessä

vuorovaikutuksessa. Aikuisten vastaamisella oli keskeinen merkitys siinä, muotoutuiko lasten huumorialoite yhteiseksi leikilliseksi hetkeksi vai jäikö se ilman vastakaikua.

6.3 Miten henkilöstö hyödyntää huumoria pedagogiikan tukena?

Tutkimuksessa ilmeni, että huumorilla voidaan avata vuorovaikutusta ja tukea lasten osallistumista. Huumoria hyödynnetään pedagogisesti erityisesti silloin, kun: lapsi tarvitsee kannustusta osallistumiseen tai on varautunut, apea tai vetäytyvä, ryhmä kaipaa yhteisen suunnan palauttamisen tai jumi-, kiukku- tai ristiriitatilanne tarvitsee kevennyksen. Haastattelussa tuli ilmi, että pieni hassuttelu, äänen liioittelu tai lempeä imitaatio voi saada lapsen mukaan toimintaan. Havainnoinneista löytyi vastaavia esimerkkejä, kuten se, että oivallushuumoriin perustuviin aloitteisiin henkilöstö vastasi lähes aina positiivisesti. Myös aamupiireillä pidettyihin laululeikkeihin liittyi huumori, joka loi jaettava oppimisen iloa. Myös siirtymiä helpottava hassuttelu, kuten sukkiin laittaminen käsiin, voi auttaa siinä, että lapset saadaan osallistumaan.

Jos lapset eivät kauheasti lähde mukaan, niin jos itse hassuttelee ja vähän höpsöttelee, niin lapsillakin herkästi alkaa suupielet nousemaan ja he on ehkä sitten valmiimpia lähtemään mukaan siihen leikkiin tai mitä sitten tehdäänkin.

Pedagogisesti aikuiset käyttävät huumoria purkamaan lapsen kiihtymystilaa, katkaisemaan ristiriitatilanteen, normalisoimaan pienen erehdyksen tai pettymyksen tai ohjaamaan lapsen takaisin tehtävien pariin. Esimerkiksi haastattelussa mainittu lapsen kiukuttelun mallintaminen voi olla tapa käyttää huumoria sensitiivisesti tunteiden säätelyyn. Myös havainnoissa tämä näkyi erityisesti oivallus- sekä sanattomassa huumorissa.

Huumori näyttäytyi aineiston perusteella myös aamupiirien keskittymisstrategiana, jota henkilöstö hyödynsi tilanteissa, joissa lasten odottaminen alkoi tuntua raskaalta tai huomio herpaantui. Sekä haastatteluissa että havainnoinneissa kuvattiin, kuinka huumorin avulla lasten huomio saatettiin palauttaa yhteiseen toimintaan esimerkiksi siirtymien tai aikuisjohtoisten osuuksien aikana. Samalla henkilöstö toi esiin huumorin käytön vaativan jatkuvaa tilanearviota, sillä huumori saattoi tilanteesta riippuen joko tukea keskittymistä tai kääntyä nopeasti ylimääräiseksi kiihtymiseksi. Tämä jännite

huumorin hyödyllisyyden ja liiallisen innostumisen välillä tuli esiin seuraavassa haastattelukatkelmassa:

... jos se tilanne sallii sen, mutta kun sitten välillä tuntuu, että jos käyttää huumoria tai hassuttelee, niin siitä tulee äkkiä semmoinen, siitä tulee vähän hyperkivaa. Joskus tuntuu, että varovasti pitää käyttää huumoria.

Huumori koettiin kuuluvan luonnollisena osana varhaiskasvatuksen arkea.

Tutkimuksessa kävi ilmi, että henkilöstö pitää huumoria tärkeänä työvälineenä, mutta ymmärtää sen vaativan samalla herkkyyttä sekä tilannetajua. Haastatteluissa huumoria kuvattiin arkisena ja tilanteisiin luontaisesti kietoutuvana ilmiönä, jota ei useinkaan koettu erilliseksi tai poikkeukselliseksi osaksi toimintaa. Samalla henkilöstö toi esiin, että huumorin käyttö edellyttää jatkuvaa arviointia: siihen vastaaminen riippuu muun muassa ryhmän tilanteesta, lasten vireydestä sekä aikuisen omasta jaksamisesta ja mielialasta. Huumoria pidettiin hyödyllisenä erityisesti tilanteissa, joissa haluttiin tukea lasten osallistumista, purkaa jumiutuneita hetkiä tai keventää tunnelmaa, mutta toisaalta korostettiin sen rajallisuutta – liiallinen hassuttelu saattoi viedä tilanteen hallitsemattomaksi ja edellyttää aikuiselta säätelyä ja rajaamista.

Tulosten perusteella huumori rakentuu varhaiskasvatuksessa pedagogiseksi työvälineeksi erityisesti silloin, kun sitä käytetään tietoisesti vuorovaikutuksen tukemiseen, osallistumisen vahvistamiseen ja kuormittavien tilanteiden säätelyyn. Samalla aineisto osoittaa, että huumorin pedagoginen hyödyntäminen edellyttää aikuiselta jatkuvaa arviointia siitä, milloin huumori tukee toimintaa ja milloin se vaatii rajaamista.

7 Pohdinta

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että varhaiskasvatuksen henkilöstön tavat vastata lasten huumorialoitteisiin ovat vahvasti tilannesidonnaisia ja rakentuvat jatkuvalla tasapainottelulle leikillisyyden ja pedagogisen kontrollin välillä. Tämä havainto kiinnittyi suoraan tutkimuksen teoriaosuudessa esitettyyn käsitykseen huumorista kontekstisidonnaisena ja vuorovaikutuksessa rakentuvana ilmiönä, jota ei voida tarkastella yksiselitteisesti sallittavana tai rajoitettavana toimintana (Hietalahti, 2018; Stenius ym., 2021a). Tulokset vahvistavat aiempaa tutkimustietoa erityisesti ohjattujen pedagogisten tilanteiden osalta ja osoittavat, että huumorin tukeminen edellyttää aikuiselta jatkuvaa tilanteen lukemista ja ammatillista harkintaa.

Oivallushuumorin myönteinen vastaanotto sijoittuu selkeästi inkongruenssiteorian viitekehykseen: pedagogisissa tilanteissa helpoimmin tuettava huumori syntyy selkeästi leikilliseksi kehystetystä ristiriidasta, joka on aikuiselle helposti tunnistettava eikä uhkaa toiminnan rakennetta (Hietalahti, 2018; Yilmaz & Tantekin Erden, 2022). Sen sijaan hyperhauskuus ja ei-hyväksyttävä huumori johtivat aineistossa useammin rajaaviin tai ohittaviin vastauksiin. Tämä on linjassa aiemman tutkimuksen kanssa, jossa kehollinen, voimakas ja nopeasti eskaloituva huumori nähdään erityisesti ohjatuissa tilanteissa ryhmän hallintaa haastavana (Stenius & Karlsson, 2023; Weckström & Stenius, 2024).

Tulokset syventävät aiempaa tutkimustietoa osoittamalla, että huumorivuorovaikutus ei määräydy yksinomaan lasten aloitteiden perusteella, vaan siihen vaikuttavat merkittävästi myös aikuisten vireystila, työkuormitus ja ammatillinen harkinta. Haastatteluaineistossa korostui henkilöstön kokemus siitä, että väsymys heikentää kykyä havaita ja vastata lasten huumorialoitteisiin, mikä näkyi havainnointiaineistossa erityisesti sanattoman huumorin jäämisenä usein huomaamatta. Tämä tukee teoriaosuudessa esitettyä käsitystä pienten lasten huumorista kehollisena ja spontaanina ilmiönä, jonka tunnistaminen edellyttää aikuiselta erityistä sensitiivisyyttä ja vuorovaikutuksellista lukutaitoa (Bergen, 2019; Stenius ym., 2021a). Samalla ilmiötä voidaan tarkastella huojennusteorian näkökulmasta: erityisesti hyperhauskuus

näyttäytyy aineistossa jännityksen ja odottamisen purkautumisena, ei ainoastaan tarkoituksellisena häiriökäyttäytymisenä (Hietalahti, 2018; McGhee, 2019).

Tutkimuksen tuloksia voidaan havainnollistaa konkreettisella esimerkillä ohjatusta aamupiiritilanteesta. Aamupiirissä lapset istuvat odottamassa vuoroaan, ja yksi lapsi alkaa keinua voimakkaasti tuolillaan ja liioitella liikkeitään. Tilanne on tunnistettavissa hyperhauskuudeksi, joka tämän tutkimuksen perusteella johti usein rajaaviin vastauksiin. Pedagogisesti sensitiivinen aikuinen voi kuitenkin hyödyntää huumoria tilanteen säätelyn välineenä keskeyttämisen sijaan.

Aikuinen voi esimerkiksi liioitella lapsen liikettä leikillisesti ja todeta rauhalliseen ja huvittuneeseen sävyyn: "Taidat olla tänään melkoinen keinumestari – löydetäänkö kohta myös istumamestarin liike?" Samalla aikuinen mallintaa rauhallista istumista hieman liioitellun tarkasti. Tällöin huumori perustuu inkongruenssiteorian mukaiseen, selkeästi leikilliseksi kehystettyyn ristiriitaan, joka ei uhkaa pedagogista rakennetta, mutta ohjaa lasta takaisin toimintaan (Hietalahti, 2018). Vuorovaikutus säilyy vastavuoroisena ja lapsen aloite tulee tunnistetuksi, mikä tukee Minä–Sinä-tyyppistä kohtaamista (Karjalainen ym., 2019), samalla kun aikuinen säilyttää pedagogisen ohjauksen ja vastuun ryhmän toiminnasta (Stenius ym., 2021a). Esimerkki havainnollistaa tutkimuksen keskeistä tulosta: huumori voi toimia varhaiskasvatuksessa säätelyn, ohjauksen ja osallisuuden välineenä, eikä sen tarvitse olla vastakohta rakenteelle tai työrauhalle.

Varhaiskasvatuksen henkilöstön työn näkökulmasta tutkimus tekee näkyväksi sen, että huumorin hyödyntäminen ei ole satunnaista hassuttelua, vaan osa pedagogista ammattitaitoa. Tulokset osoittavat, että huumorin tukeminen merkitsee aikuiselle jatkuvaa tilannearviota: milloin huumori vahvistaa vuorovaikutusta ja osallisuutta ja milloin se edellyttää säätelyä ryhmän toiminnan ja turvallisuuden turvaamiseksi. Tämä tukee käsitystä leikillisyydestä ja huumorista osana opettajan adaptiivista pedagogista asiantuntijuutta (Hurme ym., 2023; Melasalmi ym., 2023).

Aineistossa havaittu lempeä ja leikillinen ironia täydensi tulosten tulkintaa osoittamalla, että myös kielellisesti vaativammat huumorin muodot ovat mahdollisia varhaiskasvatuksessa silloin, kun ne rakentuvat yhteiseen leikillisyyteen ja myönteiseen

sävyyn. Loukkaavaa ironiaa ei aineistossa esiintynyt lainkaan, mikä on linjassa aiemman tutkimuksen kanssa, jonka mukaan pienten lasten kanssa käytettävän huumorin tulee olla sensitiivistä ja lapsen kokemusta suojaavaa (Chaniotakis & Papazoglou, 2019; Weckström & Stenius, 2024).

Tutkimuksen luotettavuuden kannalta oli olennaista huomioida oma roolini tutkimusympäristössä. Työskentelyni varhaiskasvatusyksikön konsultoivana varhaiskasvatuksen erityisopettajana ja pitkäaikainen läsnäoloni tutkimukseen osallistuneissa ryhmissä on voinut vahvistaa aineiston autenttisuutta ja luottamuksellista ilmapiiriä. Samalla ammatillinen asemani on voinut vaikuttaa siihen, millaisia näkemyksiä henkilöstö toi esiin haastatteluissa. Tästä syystä olen tietoisesti reflektoinut omaa asiantuntijuuttani ja pyrkinyt erottamaan tutkijan ja ammatillisen roolini koko analyysiprosessin ajan, jotta tulokset pohjautuvat aineistoon eivätkä ennakkokäsityksiini.

Tulosten perusteella voidaan tunnistaa myös konkreettisia kehittämismahdollisuuksia varhaiskasvatuksen arkeen. Henkilöstön huumorisensitiivisyyttä, erityisesti sanattoman huumorin tunnistamista ja hyperhauskuuden hallittua ohjaamista, voitaisiin tukea pedagogisten työkalujen avulla. Yhtenä mahdollisuutena nousee esiin Tuula Steniuksen kehittämä ja Santalahden (2026) julkaisema Naurunaperot – Toimintakortit yhteiseen iloon -materiaali, joka tarjoaa käytännöllisiä virikkeitä huumorin ja leikillisyyden tietoisempaan hyödyntämiseen arjessa. Tällaiset työkalut voivat auttaa tekemään huumorista jaettavaa, reflektiivistä pedagogista toimintaa sen sijaan, että se jää yksittäisen työntekijän persoonallisuuden varaan.

Tuloksia voidaan tarkastella myös varhaiskasvatuksen koulutuksen näkökulmasta. Aiempi tutkimus on tuonut esiin, että leikillisuus, sensitiivinen vuorovaikutus ja kyky tulkita lasten aloitteita ovat keskeisiä varhaiskasvatuksen ammatillisia valmiuksia, joita pyritään tukemaan koulutuksessa ja täydennyskoulutuksessa (Hurme ym., 2023; Melasalmi ym., 2023). Huumorin käyttöä ei kuitenkaan useinkaan käsitellä erillisenä pedagogisena taitona, vaan se jää implisiittiseksi osaksi laajempaa vuorovaikutusosaamista. Tämän tutkimuksen tulokset viittaavat siihen, että huumorin tunnistaminen ja siihen vastaaminen edellyttävät tietoista tilannetta ja

reflektiivisyyttä, joita olisi perusteltua tarkastella myös osana varhaiskasvatuksen koulutusta ja ammatillista kehittymistä. Huumorin pedagoginen merkitys ei tällöin näyttäyty persoonallisuuteen sidottuna piirteenä, vaan osana opettajan vuorovaikutuksellista osaamista, jota voidaan tietoisesti kehittää.

Yhteiskunnallisella tasolla tutkimus kiinnittyy varhaiskasvatuksen laatuun, lasten osallisuuteen ja yhdenvertaiseen vuorovaikutukseen. Varhaiskasvatuksella on keskeinen rooli lasten hyvinvoinnin ja oppimisen tukemisessa, ja arjen vuorovaikutuskäytännöillä, kuten huumorialoitteisiin vastaamisella, on merkittävä vaikutus siihen, millaisena lapset kokevat kuulluksi tulemisen ja ryhmään kuulumisen (Opetushallitus, 2022). Kokonaisuutena tutkimus osoittaa, että huumori on olennainen osa varhaiskasvatuksen vuorovaikutusta ja toimintaympäristöä. Oikein ja sensitiivisesti hyödynnettynä huumori rikastaa lasten oppimista, vahvistaa ryhmän yhteisöllisyyttä ja tukee lasten osallisuutta.

Lopulta voidaan todeta, että huumori ei ole varhaiskasvatuksessa ylimääräinen mauste, joka lisätään vasta kun kaikki muu on valmista, vaan olennainen osa sitä reseptiä, jolla arjen vuorovaikutus rakentuu. Pieni naurahdus, leikillinen väärinymmärtäminen tai yhteinen oivallushetki voivat tehdä aamupiiristä enemmän kuin vain pedagogisen tuokion: ne voivat hetkeksi muuttaa sääntöjen sävyttämät rakenteet jaetuksi iloksi ja merkitykselliseksi kohtaamiseksi. Tutkimuksen perusteella huumori ei poista aikuisen vastuuta, vaan pikemminkin vaatii sitä – kykyä tunnistaa, milloin naurulle on tilaa ja milloin se kaipaa suuntaa. Ehkä juuri tässä piilee huumorin pedagoginen voima: se muistuttaa, että oppiminen, osallisuus ja yhteisöllisyys syntyvät usein silloin, kun aikuinen uskaltaa hymyillä, pysähtyä ja olla hetken ihminen ihmiselle – joskus jopa nauraa vähän itselleenkin.

Lähteet

- Bergen, D. (2019). Young children's play and humor development: A close theoretical partnership. Teoksessa E. Loizou & S. Recchia (toim.), *Research on young children's humor: Theoretical and practical implications for early childhood education* (s. 11–28). Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-15202-4>
- Cekaite, A., & Andrén, M. (2019). Children's laughter and emotion sharing with peers and adults in preschool. *Frontiers in Psychology, 10*, artikkeli 852. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.00852>
- Chaniotakis, N., & Papazoglou, M. (2019). The place of humor in the classroom. Teoksessa E. Loizou & S. Recchia (toim.), *Research on young children's humor: Theoretical and practical implications for early childhood education* (s. 127–144). Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-15202-4>
- Filippova, E. (2014). Irony production and understanding. Teoksessa D. Matthews (toim.), *Pragmatic development in first language acquisition* (vol. 10). John Benjamins.
- Hakkarainen, K. (2014). *Akateemisen tutkimussuunnitelman rakenteesta ja sisällöstä*. Helsingin yliopisto, käyttäytymistieteellinen tiedekunta.
- Hietalahti, J. (2018). *Huumorin ja naurun filosofia*. Gaudeamus.
- Hirsjärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P. (2009). *Tutki ja kirjoita* (15., uudistettu laitos). Tammi.
- Hoicka, E., & Akhtar, N. (2012). Early humor production. *British Journal of Developmental Psychology, 30*(4), 586–603. <https://doi.org/10.1111/j.2044-835X.2011.02075.x>
- Holappa, A.-S., Kangas, J., & Costiander, K. (25. marraskuuta 2019). *Leikin olemus* [Blogikirjoitus]. Opetushallitus. <https://www.oph.fi/fi/blogi/leikin-olemus>
- Hurme, T.-R., Siklander, S., Kangas, M., & Melasalmi, A. (2023). Pre-service early childhood teachers' perceptions of their playfulness and inquisitiveness. *Frontiers in Education, 8*, artikkeli 1102926. <https://doi.org/10.3389/feduc.2023.1102926>

- Hyvärinen, M., Suoninen, E., & Vuori, J. (2021). Haastattelut. Teoksessa J. Vuori (toim.), *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>
- Kallinen, T., & Kinnunen, T. (2021). Etnografinen havainnointiaineisto. Teoksessa J. Vuori (toim.), *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>
- Karjalainen, S., Hanhimäki, E., & Puroila, A.-M. (2019). Dialogues of joy: Shared moments of joy between teachers and children in early childhood education settings. *International Journal of Early Childhood*, 51, 129–143. <https://doi.org/10.1007/s13158-019-00244-5>
- Karvinen, V. (2005). *Naurua peloille: Musta huumori arjen valopilkkuna*. Leikkimielikustannus.
- Koch, A. B. (2023). Fun and laughter promote well-being in early childhood education and care: Pedagogy of fun and big humour. *Journal of Pedagogy*, 14(1), 37–57. <https://doi.org/10.2478/jped-2023-0003>
- Laes, T. (1999). Huumori ja kasvatus. Teoksessa K. Laine & J. Tähtinen (toim.), *Oppimisen ohjaaminen esi- ja alkuopetuksessa* (s. 273–293). Turun yliopisto.
- Loizou, E., & Recchia, S. (toim.). (2019). *Research on young children's humor: Theoretical and practical implications for early childhood education*. Springer.
- Loukusa, S., & Paavola, L. (2011). *Lapset kieltä käyttämässä*. PS-kustannus.
- Martin, R. A., Puhlik-Doris, P., Larsen, G., Gray, J., & Weir, K. (2003). Individual differences in uses of humor and their relation to psychological wellbeing. *Journal of Research in Personality*, 37(1), 48–75. [https://doi.org/10.1016/S0092-6566\(02\)00540-0](https://doi.org/10.1016/S0092-6566(02)00540-0)
- McGhee, P. (1979). *Humor: Its origin and development*. W. H. Freeman.
- McGhee, P. (2019). Humor in the ECE classroom: A neglected form of play whose time has come. Teoksessa E. Loizou & S. Recchia (toim.), *Research on young children's humor: Theoretical and practical implications for early childhood education* (s. 83–106). Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-15202-4>
- Melasalmi, A., Siklander, S., Kangas, M., & Hurme, T.-R. (2023). Agentic playful preservice teachers. *Frontiers in Education*, 8, artikkeli 1102901. <https://doi.org/10.3389/feduc.2023.1102901>

- Ortju, L., Piipponen, O., Stenius, T., Peltola, A., Weckström, E., & Kaitsalmi, J. (2026). Humour in studies with children and its effects on the child-perspective research process. *Qualitative Studies*, 11(1), 238–269.
<https://tidsskrift.dk/qual/article/view/163941/205353>
- Puusa, A. (2020). Näkökulmia laadullisen aineiston analyysiin. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus.
- Siklander, S., & Tornberg, L. (2024). Leikillisuus lasten ja kasvattajan vuorovaikutuksessa varhaiskasvatuksessa. Teoksessa T. Kyrönlampi & M. Koivula (toim.), *Leikin lumoa: Käsikirja varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen* (s. 236–256). Santalahti.
- Stenius, T., Karlsson, L., & Sivenius, A. (2021a). Huumori lasten kanssa – ovi yhteisöllisyyteen. *Journal of Early Childhood Education Research*, 10(2).
- Stenius, T., Karlsson, L., & Sivenius, A. (2021b). Young children’s humour in play and moments of everyday life in ECEC centres. *Scandinavian Journal of Educational Research*. <https://doi.org/10.1080/00313831.2020.1869084>
- Stenius, T. (2023). *Lasten huumorin rakentuminen varhaiskasvatuksessa: ”Mua kikattaa, kun mä teen jekkuja”* [Väitöskirja]. Helsingin yliopisto.
<https://researchportal.helsinki.fi/en/publications/05bd07aa-ced2-48e7-9e08-ec1b2afc863a>
- Stenius, T. (4. heinäkuuta 2023). *Häiriköintiä vai huumoria* [Blogikirjoitus]. Lapsinäkökulma.
<https://lapsinakokulma.wordpress.com/2023/04/07/hairikointia-vai-huumoria/>
- Stenius, T. (25. huhtikuuta 2025). *Lempeyden pedagogiikkaa* [Blogikirjoitus]. Lapsinäkökulma.
<https://lapsinakokulma.wordpress.com/2024/04/25/lempeyden-pedagogiikkaa/>
- Stenius, T. (16. lokakuuta 2025). *Kimalteleva, hupaileva älynleikki* [Blogikirjoitus]. Lapsinäkökulma. <https://lapsinakokulma.wordpress.com/2025/10/16/huumori-dialogisena-suhteena-aikuisen-ja-lapsen-valilla/>
- Stenius, T. (2026). *Naurutaitoja – opas huumorin hyödyntämiseen kasvatuksessa ja opetuksessa*. Santalahti.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2019). *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa*.

<https://tenk.fi/sites/default/files/2021->

[01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakkoarvioinnin_ohje_2020.pdf](https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakkoarvioinnin_ohje_2020.pdf)

Weckström, E., & Stenius, T. (2024). Leikisti hauskaa – leikki lapsen oikeutena sekä lasten ja aikuisten yhteisenä toimintana. Teoksessa T. Kyrönlampi & M. Koivula (toim.), *Leikin lumoa: Käsikirja varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen* (s. 276–291). Santalahti.

Yilmaz, B., & Tantekin Erden, F. (2022). Exploring humour within the early childhood period from children' and teachers' perspectives. *Journal of Childhood, Education & Society*, 3(2), 151–167.

<https://doi.org/10.37291/2717638X.202232168>

Yle. (2015). *Opettaja: Huumori pelastaa, kun auktoriteetti ei toimi* [Verkojulkaisu].

<https://yle.fi/a/3-8483550>

Liitteet

Liite 1. Tietosuojailmoitus

Turun yliopisto
University of Turku

Tietosuojailmoitus

1 (3)

EU:n yleinen tietosuoja-asetus,
artikkelit 13 ja 14

1. Rekisterin nimi	Pro gradu - Huumorin hetket ohjatuilla piireillä
2. Rekisterinpitäjän ja vastuuhenkilön yhteystiedot	<i>Katri Kuusisto 0402147553 katri.e.oksanen@utu.fi</i>
3. Opinnäytetyön ohjaaja	Marita Neitola, KT, yliopiston lehtori
4. Tietosuojavastaavan yhteystiedot	DPO@utu.fi +358 29 450 4361
5. Henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja käsittelyn oikeusperuste	<p>Tutkimuksessani kerään tietoa observoimalla (havainnoimalla) ohjattuja piirihetkiä, jossa kirjaan ylös toiminnassa tapahtuvia huumoriin liittyviä aloitteita, tekoja, toimintoja sekä aikuisten ja lasten välistä huumorivuorovaikutusta sekä henkilöstön ryhmähaastattelun, muodostaakseni käsityksen millainen huumorivuorovaikutus ryhmässä on aikuisten näkökulmasta ja miten he ymmärtävät lasten huumorialoitteita.</p> <p>Henkilötietojen EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan mukaisena käsittelyperusteena on</p> <p>☒ käsittely on tarpeen tieteellistä tutkimusta varten (yleinen etu 6 art. 1 a-kohta)</p> <p>☐ rekisteröity on antanut suostumuksensa henkilötietojen käsittelyyn (suostumus 6 art. 1 e-kohta)</p> <p>☐ muu mikä _____</p>
6. Käsittävät henkilötietoryhmät	<p>Rekisteriin talletetaan rekisteröidystä seuraavia tietoja</p> <p>Varhaiskasvatusryhmä, asuinunta sekä haastateltavan henkilöstön nimet, joita tarvitaan lupien käsittelyyn.</p> <p>Tutkimuslupa pyydetään kaupungin varhaiskasvatusjohtajalta. Observointiin tarvittava lupa pyydetään varhaiskasvatusyksikön johtajalta. Haastatteluihin pyydetään lupa osallistuvilta henkilöstöltä. Varhaiskasvatusryhmien lasten huoltajille laaditaan infokirje, joissa ilmenee tutkimuksen tarkoitus, sekä</p>

Turun yliopisto • University of Turku

FI-20014 Turun yliopisto, Finland • www.utu.fi

Puhelin/Telephone +358 29 450 5000 • Faksi/Fax +358 29 450 5040

	se ettei lasten henkilötietoja kerätä tutkimuksen toteuttamista varten.
7. Henkilötietojen vastaanottajat ja vastaanottajaryhmät.	Henkilötiedot ovat vain tutkijan käytössä.
8. Tiedot tietojen siirrosta kolmansiiin maihin	Henkilötietoja ei luovuteta EU:n tai Euroopan talousalueen ulkopuolelle.
9. Henkilötietojen säilyttämisaika tai sen määrittämisen kriteerit	Observoinneista sekä haastatteluista kirjoitetaan tekstitiedostot. Havainnointilomakkeisiin kirjataan huomioita ilman tunnistetietoja, jolloin tiedostoon ei jää suoria henkilötietoja (esim. varhaiskasvatuksen työntekijä tai aikuinen 1 jne.). Haastattelujen tallennuksessa hyödynnetyt nauhoitteet poistetaan ja lupalomakkeet tuhoetaan litteroinnin jälkeen. Henkilötietoja säilytetään enintään 1.3.2026 asti, jonka jälkeen aineisto on anonymisoitu. Anonymisoitu tutkimusaineisto säilytetään pysyvästi. Litteroidut ja anonymisoidut observointi- sekä haastatteluaineistot arkistoidaan tietoturvallisesti myöhempää tutkimuskäyttöä varten.
10. Rekisteröidyn oikeudet	<p>Rekisteröidyllä on oikeus pyytää pääsy häntä itseään koskeviin henkilötietoihin sekä oikeus pyytää tietojensa oikaisemista tai poistamista taikka käsittelyn rajoittamista tai vastustaa niiden käsittelyä. Oikeutta henkilötietojen poistamiseen ei sovelleta tieteellisessä tai historiallisessa tutkimustarkoituksessa silloin, kun poisto-oikeus todennäköisesti estää tai vaikeuttaa käsittelyä.</p> <p>Rekisteröidyllä on oikeus tehdä valitus valvontaviranomaiselle.</p>

	<p>Yhteyshenkilö rekisteröidyn oikeuksiin ja velvollisuuksiin liittyvissä asioissa on Turun yliopiston tietosuojavastaava, yhteystiedot ilmoituksen alussa.</p> <p><i>: Käsitteilyperusteena ei ole suostumus</i></p>
11. Tiedot siitä, mistä henkilötiedot on saatu	Ryhmässä tapahtuvaa observointia varten pyydetään välitysmahdollisuutta tutkimusluvan antaneelta varhaiskasvatusyksiköltä. Muut tiedot saadaan suoraan haastatteluun osallistuvilta varhaiskasvatuksen ammattilaisilta.
12. Tiedot automaattisen päätöksenteon ml. profiloinnin olemassaolosta	Tietoja ei käytetä automaattiseen päätöksentekoon tai profiloinnin tekemiseen.

Liite 2. Saate ja tutkimuslupahakemukset

Saate ja tutkimuslupa-anomus

Hei!

Opiskelen Turun yliopistossa, Rauman opettajankoulutuslaitoksella kasvatustieteen (varhaiskasvatus) maisteriksi. Tutkin opinnäytetyössäni henkilöstön suhtautumista lasten huumoriin, erityisesti vuorovaikutusta lasten huumorialoitteissa.

Tutkimusta tehdessä toteutan aikavälillä 15.9.–31.10. vähintään neljä erillistä observointia yhden ryhmän aamu- ja/tai päiväpiireillä sekä observointijakson jälkeen puolistrukturoidun ryhmähaastattelun henkilöstölle.

Liitteeksi saatekirjeeseeni laitan varhaiskasvatuksen toimipaikoilta pyydettyä tutkimuslupa-anomusta (alla), lasten huoltajille toimitettavan infokirjeen, suostumuslomakkeen henkilöstölle sekä tietosuojailmoituksen, miten tietoja käsitellään ja kuinka kauan niitä säilytetään. Havainnointilomakkeet sekä haastatteluista saatavat tiedot tulevat ainoastaan tutkimusta varten ja niitä ei käsittele kukaan muu kuin allekirjoittanut henkilökohtaisesti ja lomakkeisiin ei kirjata tietoja, joista lapsia tai aikuisia voisi tunnistaa.

Yhteistyö terveisin

Katri Kuusisto

0402147553

katri.e.oksanen@utu.fi

Merkitsethän rastilla (X) valitsemanne vaihtoehdon.

Päiväkodissamme SAA / EI SAA suorittaa tutkimusta koskien varhaiskasvatuksen henkilöstön vuorovaikutusta

---

Päiväys ja paikka

Päiväkodin johtajan allekirjoitus

Saate ja tutkimuslupa-anomus

Hei!

Opiskelen Turun yliopistossa, Rauman opettajankoulutuslaitoksella kasvatustieteen (varhaiskasvatus) maisteriksi. Tutkin opinnäytetyössäni henkilöstön suhtautumista lasten huumoriin, erityisesti vuorovaikutusta lasten huumorialoiteissa.

Tutkimusta tehdessä toteutan aikavälillä 15.9.–31.10. vähintään kahdeksan erillistä observointia ryhmien aamu- ja/tai päiväpiireillä sekä observointijakson jälkeen puolistrukturoidun ryhmähaastattelun henkilöstölle.

Liitteeksi saatekirjeeseeni laitan varhaiskasvatuksen toimipaikoilta pyydetävän tutkimusluvan (alla), lasten huoltajille toimitettavan infokirjeen sekä tietosuojailmoituksen, miten tietoja käsitellään ja kuinka kauan niitä säilytetään. Havainnointilomakkeet tulevat ainoastaan tutkimusta varten ja niitä ei käsittele kukaan muu kuin allekirjoittanut henkilökohtaisesti ja lomakkeisiin ei kirjata tietoja, joista lapsia tai aikuisia voisi tunnistaa.

Yhteistyö terveisin

Katri Kuusisto

0402147553

katri.e.oksanen@utu.fi

Merkitsethän rastilla (X) valitsemanne vaihtoehdon.

Kaupungissamme SAA / EI SAA suorittaa tutkimusta koskien varhaiskasvatuksen henkilöstön vuorovaikutusta

---

Päiväys ja paikka

Varhaiskasvatusjohtajan allekirjoitus

Liite 3. Suostumuslomake henkilöstölle

Suostumuslomake henkilöstölle

Tutkimuksen nimi: Huumorin hetket ohjatuilla piireillä

Tutkimuksen toteuttaja: Katri Kuusisto

Tutkimukseni aiheena on henkilöstön vuorovaikutus suhteessa lasten huumorialoitteisiin ohjatuilla aamu- ja päiväpiireillä. Tutkimuksessani hyödynnän Tuula Steniuksen väitöskirjasta *Lasten huumorin rakentuminen varhaiskasvatuksessa "Mua kikattaa, kun mä teen jekkuja"* (2023) nousseita teemoja, kuten lasten huumorilajit (sanaton, sanaleikit, oivallushuumori, hyöerhauskuus/karnevalismi, yhteisöllisyys sekä ei-hyväksyttävä eli erottava huumori).

Tutkimus on etnografinen, eli sisältää kentällä tehtävää työtä, jossa tutkijana havainnoin ja kirjaan ylös tutkimukselle olennaisia hetkiä, tässä tapauksessa piirihetkillä tapahtuvaa huumorialoitteisiin vastaamista sekä huumorivuorovaikutusta. Havainnointilomakkeeseen ei eritellä kuka sanoi ja teki mitä, vaan tilanteet numeroidaan ja niihin liitetään vastaamistapa lyhenteenä.

Tutkimus sisältää myös henkilöstön ryhmähaastattelun, joka toteutetaan havainnointijakson (15.9.-31.10.) jälkeen marraskuun aikana. Teemoina haastattelussa ovat *käsitys huumorista, huumorin hyödyntäminen ohjatussa toiminnassa sekä lasten huumorialoitteet ja niihin vastaaminen*. Haastattelu voidaan tallentaa puhelimen sanelimella, jotta kaikki tärkeät kommentit saadaan kirjattua oikein. Nauhoite tulee vain tutkijan käyttöön ja se hävitetään litteroinnin jälkeen tietoturvasyistä.

Allekirjoitus: _____

Nimenselvennys: _____

Liite 4. Havainnointilomake ja ohje

Ohje:

Jokaisesta havainnoinnista laaditaan oma havainnointilomake, johon merkitään huumorialoitteiden esiintyminen lajeittain numeroiden, aikuisen vaste tilanteessa sekä toiminnan sisältö. Havainnointikohteet numeroidaan siten, ettei yksiköitä voi tunnistaa.

*Esim. Lapsi/lapset alkaa pelleilemään toiminnan aikana, merkitään Hyperhauskuus ja karnevalismi -kohtaan **1**. Tämän jälkeen kirjataan aikuisen vaste kyseiseen aloitteeseen seuraavaan sarakkeeseen muutamalla sanalla/ lyhenteellä, **1. He, K. Aikuinen poisti lapsen tilasta.***

Lyhenteet:

Negatiiviset

T torjunta

K kielto

He hermostuminen

Positiiviset

HH hyväksyvä hymy, sensitiivinen

N nauru

I ilo

PVV positiivinen vuorovaikutus

PH Pedagoginen hyödyntäminen

Neutraali

AO Aloite menee aikuiselta ohi

O aikuinen ohittaa tilanteen tarkoituksella

Huumorilajien lähteenä käytetty:

Stenius, Karlsson & Sivenius 2021. Huumori lasten kanssa – Ovi yhteisöllisyyteen.

Huumorinhetket ohjatuilla piireillä

Havainnointikohde

Päivämäärä

Lapsen huumorialoite ohjatussa piirihetkessä	Aloitteet (Numeroi syntyneet aloitteet lajin mukaan taulukkoon)	Aikuisen vasteet aloitteille (kirjaa aloitteen numeron jälkeen aikuisen vaste, esim. sanaleikit, 1. Aikuinen lähtee mukaan loruttelemaan hassua lorua lapsen mukana tai lyhenteet, ohje takana.)																		
Sanaton = hassuttelu, epäohdonmukaisuus, yllättäminen, tilannehumori	<table border="1"> <tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr> <tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr> <tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr> </table>																			
Sanaleikit = Absurdi, riimittely, nonsense.	<table border="1"> <tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr> <tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr> <tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr> </table>																			
Oivallushumori = Huijata aikuista, sanoa tai tehdä jotain oivaltavaa	<table border="1"> <tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr> <tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr> <tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr> </table>																			
Hyperhauskuus tai Karnevalismi = kaatuilu, pelleily, lioittelu, putoaminen, sanoilla lioittelu	<table border="1"> <tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr> <tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr> <tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr> </table>																			
Yhteisöllisyys = Yhdessä olon tilanteissa, lapsi kutsuu mukaan, yhdessä nauraminen	<table border="1"> <tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr> <tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr> <tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr> </table>																			
Ei-hyväsytävä huumori (erottava) = Vessahumori, toisen pilkkaaminen, aikuista häiritsevä äänekäs riehuminen	<table border="1"> <tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr> <tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr> <tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr> </table>																			
Kommentit havainnoinnista Lasten ja aikuisten määrä, piirihetken sisältö, yms.																				

Liite 5. Haastattelurunko

Huumorihetket ohjatuilla piireillä

Haastatteluryhmä _____

Päivämäärä _____

Haastattelurunko

Puolistrukturoitu ryhmähaastattelu
(tallennus puhelimen saneluohjelmalla)

Henkilöstön vastaaminen lasten tekemiin huumorialoitteisiin ohjatuilla aamu- ja päiväpiireillä

1. Mitä on huumori?
2. Miten hyödynätte pedagogisesti huumoria ohjatuilla piireillä?
3. Millaisia kokemuksia teillä on huumorin pedagogisesta hyödyntämisestä ohjatussa toiminnassa?
4. Tunnistatteko lasten tekemiä huumorialoitteita aamu- ja päiväpiireillä?
  - 4.1. Mitä/ millaisia ne voisivat olla?
5. Miten reagoitte lapsen huumorialoitteisiin aamu- ja päiväpiireillä?
  - 5.1. Mitkä asiat vaikuttavat reaktioihinne?
6. Mikä/ mitkä asiat edesauttavat lasten huumorialoitteisiin vastaamista?
7. Mikä/ mitkä asiat estävät lasten huumorialoitteisiin vastaamista?
8. Mikä on ollut mieleenpainuva huumorin hetki lasten kanssa?

Liite 6. Infokirje huoltajille

Tiedote huoltajille

Hyvä huoltaja,

Opiskelen Turun yliopistossa kasvatustieteen (varhaiskasvatus) maisterin tutkintoa.

Varhaiskasvatusyksikössä toteutetaan tutkimusta opinnäytetyöhön, joka käsittelee huumorivuorovaikutusta ohjatuilla piirihetkillä. Tutkimuksessa havainnoidaan henkilöstön vuorovaikutusta suhteessa lasten huumorialoitteisiin ohjatuilla aamu- ja päiväpiireillä. Tutkimuksen aineisto kerätään syksyn aikana 15.9.-31.10. välisenä aikana.

Tutkimus ei sisällä lasten haastattelua eikä kerää heistä tunnistettavia henkilötietoja. Havainnointi tapahtuu osana normaalia toimintaa (piirihetkiä), eikä se vaikuta lasten arkeen.

Mikäli teillä on kysyttävää tai haluatte, ettei lapsenne osallistu havainnointiin, voitte olla yhteydessä allekirjoittaneeseen.

Ystävällisin terveisin,

Katri Kuusisto
keioks@utu.fi
0402147553

Notice to guardians

Dear guardian,

I am studying for a master's degree in education (early childhood education) at the University of Turku.

The Early Childhood Education Unit is conducting research for a thesis on humorous interaction during guided circle time. The study observes staff interaction in relation to children's humorous initiatives during guided morning and afternoon circle time. The research data will be collected during the fall between September 15 and October 31.

The research does not include interviews with children or the collection of personally identifiable information about them. The observation will take place as part of normal activities (circle time) and will not affect the children's daily routine.

If you have any questions or do not want your child to participate in the observation, please contact the undersigned.

Kind regards,

Katri Kuusisto
keioks@utu.fi
0402147553

Liite 7. Tekoälyn hyödyntäminen opinnäytetyön laadinnassa

Tässä liitteessä kuvataan, miten tekoälyä hyödynnettiin tämän pro gradu -tutkielman laadinnassa. Kuvaus noudattaa sitä, että opiskelijan tulee läpinäkyvästi esittää tekoälyn käyttö opinnäytetyöprosessissa ja vastata itse kaikesta tutkimuksellisesta sisällöstä.

Tekoälyn käytön periaatteet

Tekoälyä käytettiin ainoastaan kirjoitus- ja suunnittelutyön tukena. Sille ei syötetty tutkimusaineistoa, luottamuksellisia tietoja tai henkilötietoja.

Tutkija vastaa kaikista työn sisällöistä, tulkinnoista ja johtopäätöksistä.

Käytetyt työkalut

Apuna käytettiin GPT-pohjaisia työkaluja (kuten Microsoft Copilot), joita hyödynnettiin kielellisissä ja rakenteellisissa tukitehtävissä. Työkaluja ei käytetty varsinaiseen tutkimukseen, analyysiin tai lähteiden tuottamiseen.

Tekoälyn käyttökohteet

Tutkimusaiheen rajaamisen tukeminen

Tekstin sujuvoittaminen ja kappalejakojen selkeyttäminen

Kielenhuolto ja vaihtoehtoisten ilmaisujen ehdottaminen

Hakusanojen ideointi kirjallisuushaussa ja teoriakokonaisuuden hahmottamisessa

Kaikki lopulliset muotoilut ja sisällöt kirjoitettiin ja tarkistettiin tekijän toimesta.

Tehtävät, joihin tekoälyä ei käytetty

Laadullisen haastattelu- ja havainnointiaineiston analyysiin

Aineiston koodaukseen, luokitteluun tai tulkintaan

Johtopäätösten muodostamiseen

Tieteellisten lähteiden tuottamiseen tai korvaamiseen

Vaikutus tutkimuksen luotettavuuteen

Tekoäly tuki kirjoittamisen teknistä toteutusta, mutta sillä ei ollut vaikutusta tutkimusaineiston analyysiin eikä tutkielman tieteellisiin tuloksiin. Tekoälyn käyttö rajattiin tarkoituksella vaiheisiin, jotka eivät vaaranna tutkimuksen riippumattomuutta, luotettavuutta tai eettisyyttä.